

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICEAȘĂ.

— APARE LUNAR. —

REDACTATĂ DE UN COMITET.

REDACTOR :

DR. NICOLAE BĂLAN,

PROFESOR SEMINARIAL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: SIBIU, STRADA REISENFELS, 11.

CUPRINSUL:

Caractere creștine	<i>Dr. Nicolae Bălan.</i>
Probleme sociale	<i>Dr. V. Stan.</i>
Despre autoritatea doctrinală și despre regula de credință în biserica catolică	
Chesția noastră bisericască	<i>Preotul P. Morușca.</i>
Cuvânt despre fapta cea bună	
Pentru ce adesea cei buni sunt năpăstuiți și ca vai de capul lor în lumea aceasta, iar mișeilor și ticăloșilor le umblă bine?	<i>N. Cârstea.</i>
Diverse	<i>Prof. Crăciunescu.</i>
Viața bisericască	<i>Pr. P. M. și N. B.</i>
Mișcarea literară	<i>Pr. P. M. și N. B.</i>
Cronică bisericască-culturală	<i>Dr. Nicolae Bălan.</i>
Tipicul cultului religios	<i>Cantor.</i>

SIBIU.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

1910.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și viața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 8 cor.; pe o jumăt. de an 4 cor. — Pentru România 10 Lei.
Un număr 70 fil.

CARACTERE CREȘTINE.

I.

Dela Christos încoace s'a săvârșit în lume o mare prefacere. Natura omenească a rămas aceeași ca și mai înainte, și cu toate acestea omenimea a luat altă înfățișare. Crăciunul unei renașteri a trecut peste dânsa. O stea nouă s'a ivit pe întunecatul firmament al lumii sufletești de mai înainte. Un nou ideal a răsărit. Din înălțimea-i neatinsă se pornesc raze de lumină și căldură și se revarsă asupra celor ce-i primesc cu credință solia. O lume îmbătrânită în fărădelegi se trezește ca dintr'un somn letargic, scutură haina păcatului și privește viitorul într'o nouă lumină. Sosise ziua învierii. Un duh nou, de premenire, pătrunde în suflete, le dă puterea credinții, căldura dragostei și curajul vieții. E baia nașterii a doua și a înoirii Duhului sfânt (Tit 3, 5). E Dumineca Rusaliilor.

Deodată cu vestea cea bună a mântuirii o putere nouă, un element de viață până atunci necunoscut, se introduce în istoria sufletului omenesc. E puterea de prefacere a credinții, a harului și a adevărului religios; e forța creatoare de suflete re-născute, *de caractere creștine*.

Căci evanghelia creștină a sosit în lume nu numai ca o învățătură nouă, ci și ca *un nou principiu de viață* în stare să ridice sufletele spre înălțimea celui mai mare și mai sfânt ideal. Acest ideal nu ne-a venit ca rezultatul abstract al reflexiunilor unui filozof, ci idealul nostru are existență personală în Celce pildă vie ni s'a făcut, zicând despre sine cum nimeni altul n'a fost în drept a zice: «eu sunt calea, adevărul și viața». *Adevărul și viața*, dela care oamenii se înstrăinase, le-a descoperit Christos:

«cuvintele care grăesc eu vouă *duh* sunt și *viață* sunt» (Ioan 6, 63.) Un duh nou pătrunde cu putere vie toate cuvintele Lui: «că nu este în cuvânt împărăția lui Dumnezeu, ci *în putere*». (I. Cor. 4, 20.) Putere nouă și de viață dătătoare rezidă în evanghelia Lui, care: «*puterea lui Dumnezeu este spre mântuire tot celui ce crede*». (Rom. 1, 16; I Cor. 1, 18.) Credința se preface într'un izvor de viață și putere: «iară celce va bea din apa carea eu voiu da lui, nu va însetoșă în veac, ci apa carea voiu da lui, va fi întru el izvor de apă curgătoare în viața de veci» (Ioan 4, 14). Celuice se pătrunde de puterea credinții și-și deschide inima harului dumnezeesc, nici o poruncă a legii nu-i va fi cu anevoie de împlinit și nici o cerință a evangheliei nu-i va părea peste putință, căci legea evangheliei e un jug bun și o sarcină ușoară (Mat. 11, 30).

Cari sunt *roadele* acestei puteri a evangheliei și a spiritului creștin?

Minunatele roade se văd îndată la început în cercul restrâns al apostolilor și al celor dintâi comunități creștine. Este un fenomen unic în istoria popoarelor cecece s'a întâmplat atunci. În mijlocul unei lumi cufundate 'n păcate și slăbite de bătrânețe se ivește, de-odată cu creștinismul tânăr și plin de vieață, *un neam nou de oameni*, însuflețiți de conștiința înaltă de a fi cetățeni ai împărăției cerești și moștenitorii vieții. Ei, o mică ceată de oameni, se simt aleșii lui Dumnezeu, spre a străbate din întunec la lumină, prin moarte la viață, prin brutalitățile egoismului la împărăția iubirii. Desprețuesc bunurile acestei lumi, dar pornesc să o cucerească pentru idealul care le 'ncălzeà inimile. Impreunând abnegația cu nădejdea, curajul cu smerenia, ei își susțin convingerile neștrămutate față de lumea întreagă și nu există putere care să-i oprească în cale!

Pentru prima dată atotputernicia împărăției romane se vede constrânsă să se oprească în fața sanctuarului conștiinții. E o minune aceasta, care nu se mai întâmplase. Ce e drept ceruse și școala stoică într'o măsură mai modestă libertatea conștiinții, dar în praxa vieții amuțea cererea, căci statul cunoșteà numai supunere necondiționată și nu se împedecă de rezoanele abstracte ale filozofului. Creștinismul însă, opuse volniciei statului care desprețuia drepturile conștiinții, un puternic «*Non licet*» și avu

tăria morală de a fi consecvent între toate împrejurările. Nu un singur filozof, ci mari mulțimi de popor repetă cu îndrăzneală cuvântul: «*Trebuie a ascultă pe Dumnezeu mai mult decât pe oameni*» (Fapt. Ap. 5, 29). Nu un om fanatic și stăpânit de o idee fixă, ci milioane de creștini pacinici și blânzi mai bucuroși se expun celor mai crâncene persecuții și primesc cu răbdare moartea martirică, decât să-și renege convingerile și să-și calce conștiința. Apostolii dau exemplul: «căci ei se duceau dela fața soborului (Jidovilor), bucurându-se că s'au învrednicit pentru numele lui Iisus a răbda ocară» (Fapt. Ap. 5, 41). Auziți cum Apostolul neamurilor, pătruns de conștiința unei înalte chemări, privește suferințele în față: «Duhul mărturisește mie, că legături și năcazuri mă așteaptă pe mine; ci de nici una de acestea nu bag samă, nici am sufletul meu mai scump decât mine însumi, numai să plinesc calea mea cu bucurie și slujba, care am luat dela Domnul Iisus, a mărturisi evangheliei darului lui Dumnezeu (Fapt. Ap. 20, 23—24)... că precum prisosesc patimile lui Christos întru noi, așa prin Christos prisosește și mângăierea noastră» (I Cor. 1, 5). Intreaga filozofie alui Pavel culminează în convingerea: «mie a vieții este Christos, și a morții — dobândă». (Filip. 1, 21). Aceiași însuflețire de credință și jertfă pentru convingeri, același curaj eroic fără samăn l-au arătat și cele dintâi generații de creștini, cari erau în stare să cânte imnuri de laudă și preamărire în mijlocul celor mai grozave torturi. Erau suflete alese, caractere purificate de tot ce-i pământesc prin focul sfânt al harului și al adevărului religios. Eră un triumf al spiritului, cum în istorie nu s'a mai pomenit; eră o mișcare nouă, o putere tainică de care s'au simțit atinse toate națiunile și religiunile din piestrița împărăție romană. Eră puterea lui Dumnezeu.

II.

Dacă mai târziu văpaia credinții s'a potolit, podoaba virtuților s'a vestejit, dacă au urmat și timpuri de stagnațiune și decadentă, totuși evanghelia n'a încetat a se dovedi ca un izvor de apă vie, ca un nou principiu de renaștere sufletească și ca o putere creatoare de caractere superioare, de suflete mari. Când corabia moștenirii lui Christos eră mai amenințată de vântul protivnic al acestei lumi, din terenul udat de sângele martirilor se ivesc noi și neînfricați mărturisitori

ai credinții, cari știu să asculte de Dumnezeu mai mult decât de oameni. Din rândurile urmașilor apostolilor se ridică aprigi apărători ai drepturilor conștiinții și ai libertăților bisericei. Numele unui *Atanasie cel Mare* strălucește prin veacuri ca a unui «părinte al ortodoxiei», care a îndurat de cinci ori amarul exilului, dar a respins porunca împărătească de a-și renega convingerile. Sf. *Ambrosie al Milanului* opri pe împăratul Teodosie să între în biserică și-l supuse la pocăință pentru cruzimile ce le-a săvârșit, apoi îi scrisese: «nu este lucru împărătesc să suprimi libertatea vorbirii, nici lucru preoțesc să ascunzi ceea ce simțеști. Prin aceea se deosebesc principii buni de cei răi, că cei buni iubesc libertatea iară cei răi servitutea. Și un preot cu nimic nu poate să se facă mai vrednic de osândă înaintea lui Dumnezeu și mai desprețuit de oameni, decât atunci, când n'are curajul să-și spună convingerea».¹ Prin atitudinea sa demnă și hotărîtă, când eră vorba să se 'ntrepună pentru principiile bisericei, *Ambrosie* i-a stors împăratului mărturisirea elogioasă; «nu cunosc pe altul, care ar merita numele de episcop, decât pe *Ambrosie!*»

De tot însuflețitoare este energica pășire a sf. *Vasile cel Mare* față de *Modestus*, prefectul împăratului *Valent*. *Modestus* îi aruncă sf. părinte aspre împuțări de nesupunere față de porunca împărătească de a primi arianismul, zicându-i: «cum de îndrăznești tu să te opui preaputernicului împărat?» La întrebarea sf. *Vasile*, că ce vrea să zică cu aceasta, îi răspunse prefectul: «singur tu te împotrivești de a primi religiunea împăratului, pe când ceilalți au cedat cu toții». La aceasta replică sf. *Vasile*: «la nici o întâmplare nu voiu adora o creatură, fie aceea chiar prefectul însuș». Atunci acesta sări răstit și-i zise: «cum, tu nu te temi de această putere?» Sf. *Vasile* răspunse liniștit: «de ce să mă tem de ea? Ce mi-se poate întâmpla? «Una din cele multe cari îmi stau la dispoziție» — adause prefectul. «Și ce anume?» întrebă sf. *Vasile*. «Exilare, torturi, moarte!» răspunse amenințător prefectul. «Amenință cu altceva» — ripostă triumfător sf. părinte — «căci nici una din acestea nu mă 'nspăimântă. De răpirea averii n'are ce se 'ngrijoră celce nu posedă altceva decât câteva haine vechi și câteva cărți; exil nu cunosc,

¹ Ambrosius, ep. 40, 2.

căci eu sunt pe lume numai un pelerin trecător; torturi nu se pot aplica unui corp atât de slab, care numai cea dintâi lovitură ar suporta-o; moartea, în sfârșit, mă împreună cu Dumnezeu și-mi împlinește toate dorințele». Ca trăznit rămase prefectul la aceste cuvinte neașteptate și într'un târziu răspunse: «încă nu mi-s'a întâmplat să mi-se spună mie, lui Modestus, o vorbă atât de îndrăzneată». «Dar poate n'ai mai avut de-a face cu un episcop», — sfârși sf. Vasile. «Noi suntem întru toate blânzi și smeriți nu numai față de împăratul, ci și față de cel mai de pe urmă om. Dar când se tratează de lucrul lui Dumnezeu, atunci nu ne ferim nici de foc, nici de sabie, nici de animale sălbatice, nici de săcuri, ci suportăm orice ar veni asupra noastră cu bucurie. Du-te și spune-o aceasta împăratului!»¹ Ce caracter mare! Prefectul și împăratul însuși s'au plecat înaintea unui astfel de om, recunoscând că au rămas ei cei învinși.

Abia închise ochii acest sfânt părinte — și alt luptător pentru drepturile bisericii pășește în frunte. E sf. *Ioan Gură de aur*, neînfricatul predicator al moravurilor creștine. El avu să poarte o strașnică luptă pentru apărarea bisericii și a poporului credincios în contra volniciei eunuhului iubitor de argint Eutropiu și în contra caprițiilor vanitoasei împărătese Eudoxia. Cu o bărbăție vrednică de admirație conduse sf. părinte corabia bisericii și cu o răbdare de mucenic îndură toate persecuțiile contrarilor săi, însuflețit fiind de convingerea, că: «*pe cât de sus stă cerul de pământ, pe atât de măreață e și puterea spirituală față de cea lumească, și încă cu mult mai presus*».²

Pe la sfârșitul veacului al optălea și la începutul celui de al nouălea se ridică figura impunătoare a sf. *Teodor Studitul*, care se întrepune cu o rază energie pentru libertățile bisericii răsăritene. Când împăratul Nicefor I. convocă sinoade, ca să-i aproabe volniciele, sf. Teodor părăsi liniștea mănăstirii și întrând în focul luptei îi contestă împăratului orice drept de a se amesteca în treburile bisericești. «Spre a se apăra» — scrie el — «susțin ei, că față de împărați nu trebuesc aplicate prescripțele evangheliei... Dar dacă împăratul nu stă sub lege, atunci există numai două

¹ Grig. Teol. Cuvânt. 43.

² Sf. Ioan Gură de aur. Omilia 15;

posibilități: ori împăratul e Dumnezeu — căci numai Dumnezeu nu e supus legii — ori apoi se introduce destrăbălarea și revoluția». ¹ Sf. Teodor nu cedă nici când fu exilat a doua oară. Cu ocazia unei dispute ce s'a ținut în palatul împărătesc sub Leon Armeanul, care ducea lupta în contra icoanelor și înfruntă aspru pe sf. Teodor, acesta îi răspunse cu o îndârjită energie: «Ție, împărate, ți-s'a încredințat regimul politic și cătanele, de acestea te îngrijește; dară grija bisericei las-o în seama păstorilor și a învățătorilor ei, precum a orânduit apostolul. Dacă nu te 'nvoiești la aceasta, ci vrei să ne pierzi credința, atunci să știi, că nu vom asculta chiar un inger din cer de ne-ar vesti nouă; cu atât mai puțin ne vom supune ție!» ²

Despotismul împăraților era prea neputincios spre a înfrânge eroismul moral al unor asemenea caractere, cari erau în stare să meargă și la moarte pentru convingerile ce le aveau. Sufletul lor era purificat de toată murdăria patimilor inferioare, cari opresc avântul spre înălțimea idealului. Lutul greu al egoismului nu-i trăgea spre pământ, căci întreaga lor ființă era spiritualizată prin puterea de prefacere a credinții. Înarmați «cu toate armele lui Dumnezeu... puteau sta împotriva în ziua cea rea (Efes. 6, 13)... când erau duși la soboară și la deregători și la stăpâni... (Luca 12, 11)». Încingându-și mijlocul cu *adevărul*, îmbrăcându-se cu *platoșa dreptății*, încălțându-și picioarele spre gătirea *evangeliei păcii*, preste toate luând *pavăza credinții* și *coiful mântuirii* și *sabia Duhului*, care este cuvântul lui Dumnezeu, — ca niște ostași ai lui Christos porneau la luptă contra răului dinlăuntru și din afară al bisericei. Chiar când trebuiau să cadă, rămâneau biruitori, căci puterea caracterului lor nu putea fi înfrântă.

Prin puterea unor asemenea caractere creștine s'a introdus binele înlăuntru bisericei și s'au învins primejdiile ce o amenințau din afară. Numai prin puterea unor asemenea caractere va fi în stare să progreseze și să ia avânt biserica — și în viitor. De

¹ Cf. K. Dieterich: Byzantinische Charakterköpfe, în colecț. Aus Natur u. Geisteswelt, Leipzig 1909 pag. 53. Acest scriitor face referitor la cuvintele sf. Teodor următoarea observație: «E de mirat, că din Bizanțul veacului al 8-lea se poate auzi un glas ca al unui democrat modern, dar să nu uităm, că tocmai călugării ca creștini severi s'au împotrivit păgânei apoteozării a împăraților, care nu se putea împăca cu evangelia care pentru toți este obligatoare.

² Cf. K. Dieterich, op. cit. pag. 55.

aceea trebuie să și-le crească; trebuie să fie o școală de formare a lor, dacă vrea să-și susțină viața și să înainteze în bine. Înființarea bisericii a fost o faptă a pogoririi Duhului Rusaliilor, o faptă a iubirii, *care cu fiecare popor a știut să vorbească în limba lui*, o faptă a însuflețirii de credință; de aceea numai prin puterea aceleiaș credințe, prin căldura aceleiaș iubiri și prin limbile de foc ale aceluiaș Duh poate să trăiască biserica cu adevărat, astăzi și prin toate veacurile.

Wach auf, du Geist der ersten Zeugen!

Dr. Nicolae Bălan.

PROBLEME SOCIALE.

Când trecem dintr'un an, care a apus în vecinicie, într'altul, ce ni se ivește la orizont împurpurat cu aureolă de nădejdi nouă, fiecare gospodar cu rânduială își face socoteală cu trecutul și combinează ce are de făcut în viitor. În rândul gospodarilor cu bună rânduială se socotesc și preoții, numai cât cercul lor de activitate nu se restrânge numai la ocrotirea intereselor lor personale, ci în urma funcțiunii lor îmbrățișează un teren cu mult mai ideal, mai larg, mai ponderos. În grija lor de păstori ai poporului, de cărturari ai satelor, este dată rezolvirea problemelor religioase, culturale și economice, cari agită sufletul neamului nostru. Preoții vin în atingere constantă și directă cu poporul și în urma funcției lor pastorale sunt în poziție nu numai să cunoască bine toate năcazurile, toate lipsurile și durerile atât de număroase ale poporului nostru dela sate, ci pot să aducă și mângăeri, ușurând cu luminile învățaturii greul vieții celor lipsiți de învățatură. Oare nu vor trebui și preoții în preajma noului an, să-și facă bilanțul pentru trecut, constatând prin o severă autocritică roadele muncii lor pentru înălțarea morală și socială a turmei lor și fixând programul de muncă, ce vor avea să-l desfășoare în această privință în anul ce ne sosește?

În cele viitoare vom veni în ajutorul stabilirii programului de activitate pastorală, solicitând primirea în acest program, pe lângă cele duhovnicești, mai cu seamă lupta izvorită din dragoste creștinească în contra unor rele morale și sociale, cari se cătușesc viața poporului nostru dela sate.

Imprejurările istorice, în cari am trăit și ne-am conservat în cursul veacurilor trecute, referințele sociale vitrege, iobăgia cu întregul ei cortegiu de asupriti și suferințe ne-a ținut în cea mai completă ignoranță. Ne târam zilele cum puteam în mijlocul

valurilor de griji. Ni se cerea toată truda, iar grămezile de aur, ce răsăriau din sudorile fețelor noastre istovite, erau altora spre îmbuibare. A noastră eră numai sărăcia și disprețul. Eram opriți a gustă din rodul culturii. Grija pentru suflet și toate trebuințele noastre culturale erau împăcate numai de mângăerile ce ni le da biserica strămoșească. Nu e mirare, dacă veacul libertății, urmat după frângerea cătușelor robiei, ne află nepregătiți, atât sufletește cât și economicește pentru o viață culturală mai desvoltată.

Suntem un popor sărac, fără vina noastră rămas îndărăt în cultură și mijloace moderne de propășire, dar încunjuțați de rivali puternici prin cultura și bogăția lor. Ca să putem susținea concurența cu aceștia, este chestie de viață și de moarte să ne formăm și închegăm în scurt timp individualitatea etnică, conștiința românească, de cetățean conștiu, de om cult și factor economic cu importanță.

E pretensiune izvorită din iubire de neam, și din dragoste sinceră pentru progresul nostru cultural, ca preoții, cărturarii satelor, să se înarmeze pentru ducerea la izbândă a luptei pentru o viață intelectuală, morală și economică mai bună.

Gradul de civilizație al popoarelor se măsoară după nivelul cultural al păturilor de jos, al masselor. Și acest nivel la poporul nostru este cât se poate de scăzut. Țăranii noștri în mare parte nu știu să-și îngrijească de sănătate, nu știu să-și îngrijească copiii, nu știu să se hrănească suficient, nu știu prețui curățenia în locuințele lor, pentru că adeseori le lipsesc cele mai elementare cunoștințe igienice. Deși se ocupă cu agricultura, nu știu să-și cultive rațional pământul, nu știu să-și îngrijească vitele, să-și facă la vreme lucrările economice, pentru că nu prea au cunoștințe de economie rațională. Nu știu să-și împărțească și reguleze munca; uneori muncesc de se istovesc, alteori trândăvesc. Nu-și știu prețui valoarea muncii și în naivitatea lor adeseori cad jertfă tuturor speciilor de șarlatani. Sunt superstițioși și au o mulțime de înclinări rele.

Aceste mizerii, cari împedecă manifestarea culturală și economică a țăranului într'o formă, care să-i facă cinste, cine le va putea delătură mai cu succes, decât *părintele* orânduit să-i povățuiască!?

*

Neamul se poate întări numai dacă indivizii, care-l alcătuiesc, atât sufletește cât și trupește, vor fi în majoritate covârșitoare oameni robuști, energici și rezistenți. Dar astfel de oameni pot fi crescuți numai între condițiuni igienice prielnice. Durere, la satele noastre cunoștințele igienice, atât de necesare pentru

sănătatea și vigoarea corpului și a spiritului, lipsesc aproape cu desăvârșire și în mare parte sunt înlocuite cu superstiții dăunătoare și cu deprinderi rele.

În general se crede că oamenii noștri dela sate sunt tari și rezistenți. Câtă erezie într'o astfel de credință! Câți mucenici ai gliei nu se sting înainte de vreme, căzuți jertfă neștiinții și nepriceperii lor! Mizeriile fiziologice, mai ales la sate, sunt la ordinea zilei. Hrana slabă, locuințele scunde, umede, fără lumină, fără soare, neaerizate și pline de fum în decursul iernii, unde copilașii trăesc și se asfixiază adeseori în societatea animalelor mai mărunte, își cer an de an tributul lor de jertfe nevinovate. Murdăria ce se scurge din băligare în fântâni, face din aceste adevărate cuiburi de boale infecțioase, iar în necurătenia de prin case și de prin curți află pat cald microbii cei mai periculoși. Îngrijirea și hrănirea copiilor lasă foarte mult de dorit. Adeseori țăranul prețuește mai mult vita de lucru, decât pe sine și pe copilul său, o credință barbară, izvorită din mizeriile sociale, între cari trăește și se prăpădește.

Aceste și alte mizerii de acest soi, cari sunt nenorocirea satelor noastre, degradează într'atâta pe țăranul neștiutor, conservativ și fatalist, încât stâng în el toată silința de a se ridica deasupra lor. Răul, ce urmează din această stare, nu este suferința fizică ce o produce, ci degradarea, distrugerea simțului de demnitate proprie, a respectului pentru sine, care-l fac să se mulțamească cu o vieață aproape animalică, lipsită de plăceri mai superioare și plină de violențe. În acest infern nivelul unei vieți mai omenești scade de tot, pentrucă îi lipsește aerul, lumina, soarele și — priceperea.

Preoții de sigur simțesc adevărată groază de ticăloșia acestor stări și în activitatea sa fiecare va dovedi râvnă pentru ridicarea poporului din mreaja lor. *Leacul este învățătura, povețele igienice în predica de pe amvon și în conversațiile zilnice, și cursurile de igienă sistematice în formă de conferențe populare.*

* * *

Ca urmare firească a povețelor igienice trebuie să considerăm lupta, ce preoții sunt dator să o pornească cu cele mai formidabile arme în contra altui flagel, care pentru multe din satele noastre este un adevărat pericol național, — în contra alcoolismului.

Sunt ținuturi românești întregi, unde patima beuturii bântuie cu o furie nebună. Dupăcum e zicala, românul bea totdeauna, iarna, ca să-i țină de cald, vara ca să se răcorească, când e supărat ca să scape de inimă rea, când are voie bună ca să-și mă-

rească veselia. Și ca răul să fie și mai îngrozitor, acestei patime urite se dau nu numai bărbații, ci și femeile, ba nici chiar copiii nu rămân neîntinați de ea. Urmările se văd ușor. Sărăcia, cu suferințele fizice și morale ce o însoțesc, bate curând la ușa acelor nenorociți. Din oameni după chipul și asemănarea lui Dumnezeu devin niște degenerați, niște monstri morali. Cei mai mulți scoboară până jos scara păcatelor, împopulând temnițele cu bătauși, tăciunari, hoți ucigași și casele de sănătate cu nebuni alcoolici. Și satele locuite de astfel de nenorociți de mulțori sunt situate în locuri binecuvântate de Dumnezeu cu fel și fel de bogății din cari un popor treaz și harnic ar putea scoate adevărate comori. Dară așa sunt o ruină, o adevărată vale a plângerilor.

Alcoolul otrăvește sângele, orbește judecata, slăbește puterile fizice și deschide ușă largă sărăcicii. Este o risipă condamnată de forțe morale și materiale, o crimă în contra vitalității neamului, amenințând să facă din noi un popor de degenerați.

În unele state, când s'a văzut că alcoolismul amenință cu distrugere populația, atât din partea statului, cât și de societăți private s'au luat cele mai severe și mai extinse măsuri, ca să împedecă urmările dezastroase a acestui flagel. A fost redusă producția alcoolului și consumarea lui s'a pus sub aspru control, iar din inițiativă privată au răsărit nenumărate societăți de abținere și temperanță. Azi admirăm minunea ce s'a săvârșit cu acele popoare. Aruncate de alcool pe râpa prăpăstioasă a unei rușinoase decădențe, azi când l-au abandonat și-l urgisesc, sunt în fruntea civilizației omenești. La noi lupta aceasta nu poate purcede decât din inițiativă privată. Noi n'avem pe cine ne sprijini, decât pe puterile proprii. Dar succesul războiului nu atârna delă număr ci delă răbdarea, vigoarea morală și disciplina trupelor. Fiecare cărturar al satelor, în frunte cu preotul, are datorință să se inroleze în acest războiu de mântuire, devenind fiecare apostol zelos și hotărît al propagandei antialcoolice *Amvonul, sfaturile pretinești conferențele antialcoolice și alte momente ale activității duhovnicești în serviciul mântuirii poporului din ghiarele patimei beției, dar mai presus de toate pilda bună, de sigur nu vor întârziă a aduce roadele lor bune.* Ca în zilele de odihnă să poată afla țăranul recreații eftine și plăcute, și ca să poată fi atras din crășmă, preoții vor introduce teatrul și corurile la sate și vor întreține pentru popor o sală de lectură și o bibliotecă populară. Dacă sunt harnici, vor ști afla calea potrivită, ca cheltuielile pentru aceste să le supoarte cu drag poporul. Atacul general în contra acestui rău va fi dat prin organizarea poporului în nenumărate societăți și reuniuni de temperanță și abținere. Numele celorce

își vor câștiga merite pe acest teren, în semn de recunoștință vor fi păstrate cu sfințenie în amintirea generațiilor viitoare și vor fi pomenite cu pietate ca a unor apostoli români ai cum-pătului și trezviei.

* * *

Progresul și cultura unui popor sunt în strânsă legătură cu îmbunătățirea stării lui materiale. Poporul nostru în privința dezvoltării economice stă departe, foarte departe de starea înfloritoare, în care am dori să-l știm. Numai acolo, unde vine în atingere cu elementul german cu cultură economică mai înaintată și mai sistematică, am putea zice, că îndemnat de pilda bună a vecinului este și Românul nostru pe calea progresului economic și se bucură de o stare materială mai potrivită. În general însă țăranul nostru și azi, când a sporit în număr iar proprietatea i s'a fărâmițat și redus prin număroase împărțiri și subîmpărțiri între membrii familiei; când traiul s'a îngreunat și scumpit; azi în mijlocul favorurilor, ce le ofer progresele tehnice în cultivarea rațională a pământului; este aderentul îndărătnic al acelor metode de muncă învechite, cu cari își împingeau viața de pe o zi pe alta străbunii săi acum câteva sute de ani. Cu sistemul său patriarhal de economie, țăranul român este un adevărat anahronism în vuetul asurzitor al mașinilor din veacul XX. Încăpăținarea, cu care ține la felul de traiu și de muncă al înaintașilor săi, când nu are pământ destul nici de arătură, nici de pășune și nici știința de lipsă ca să stoarcă maximul din sforicica sa de pământ, precum și înstrăinarea de carierele comerciale și industriale mai rentabile, au făcut din el numai umbra omului îndestulit din alte vremuri.

Adevărata îndestulire azi este o minune din povești; în locul ei sărăcia este oaspele zilnic și nechemat la masa țăranului. Și pentru ce? Doar îi lipsește hărnicia? Nu! Dar îi lipsesc cunoștințele sistematice din sfera economiei raționale. Nu știe cum să lucre pământul, ca să producă mult, nu știe folosi îngrășămintele artificiale în favorul producției agricole. Nu știe să alegă sămânța cea mai spornică și mai rezistentă la toate caprițiile vremii. Nu știe sortă pământul, ca să cultive în el numai ce produce. Nu știe cultivă în mod rațional o grădină de zarzavat, o grădină de pomi. Nu-și bate capul cu nutrețurile măiestrite. Nu știe să profite de înlesnirile uneltelor agricole perfecționate. Nu cunoaște avantajile vitelor de soiu. Despre igiena vitelor are cunoștințe tot așa de defectuoase ca și despre igiena corpului omenesc. Îi lipsește prevederea și simțul pentru o distribuire inteligentă a minții. Îi lipsesc modalitățile de a-și putea desface cu preț produsele agricole, precum și capitalul de lipsă

pentru câștigarea de terenuri noi de cultură și pentru cumpărarea de mașini agricole. Tabloul acesta sinistru despre starea economică a țaranului nostru, în unele ori alte părți va fi zugrăvit poate în colori mai viorii, dar în fond rămâne adevărat. E dar numai firesc ca conducătorii poporului să-și concentreze silințele pe terenul economic, ca să împedecă ruina țaranului. În locul prim această datorință apasă cu toată greutatea ei pe umerii acelor cărturari, cari în urma chemării lor speciale, petrec în mijlocul populațiunii agricole dela sate. La înălțarea economică vor contribui preoții prin pilda bună, făcând din gospodăria lor o adevărată școală de model prin care să atragă atențiunea poporului și să-i captiveze interesul. Va ținea poporului conferențe din deosebiții rami economici, cum sunt: pomăritul, legumăritul, vieritul, ținerea vitelor, cultura cerealelor, nutrețurile măiestrite, cultivarea galițelor, avantajile mașinilor agricole etc. Să îndemne pe părinți să-și dea copiii la școale și la cursuri practice de agricultură, iar o parte din ei să-i îndrepte spre industrie și comerț, ca să cucerească la satele noastre negoțul și mica industrie din mâna străinilor și să împedecă prin aceasta și prea marea divizare a moșiei părintești. Pentru procurarea de semințe, unelte agricole și pentru valorizarea productelor să unească pe țărani în *asociații cooperative*, în *tovărășii agricole*, iar pentru deșteptarea și aplicarea simțului de economie și pentru formarea și câștigarea de capitaluri necesare la exploatarea mai rațională a pământului și la procurarea de terenuri cultivabile, de vite de soiu, să pună bază la *bănci populare* sistem Raiffeisen, cum au fost introduse în comitatul Sibiiului de Reuniunea română de agricultură. Aceste bănci au avantajul, că deșteaptă în țaran simțul de cruțare, de inițiativă și de solidaritate și-i ofer capital pentru trebuințele gospodăriei între condiții de tot ușoare. Un alt mijloc prin care spiritele sunt ținute deștepte și se dă avânt mare mersului spre bunăstare economică sunt expozițiile de vite și de alte produse țărănești, cari pot fi aranjate în fiecare comună fără mari cheltueli și fără prea multă oboseală.

Numai conducere isteată și pricepută să fie, și dezvoltarea noastră economică va putea fi înălțată la un așa grad de înflorire, care să vrăjască mizeria satelor noastre în bunăstare și mulțămire. Acțiunea de întărire economică este totodată operă de întărire morală culturală și națională, iar factorii esențiali ai acestei nobile mișcări de emancipare își vor câștiga prin munca lor desinteresată și eroică numirea, ce cu dragă voie toată lumea românească s'ar grăbi să le-o dea — de adevărați apostoli ai neamului.

V. Stan.

DESPRE AUTORITATEA DOCTRINALĂ ȘI DESPRE REGULA DE CREDINȚĂ ÎN BISERICA CATOLICĂ¹.

I.

Cu cât ultramontanii stăruiesc mai mult să întunece adevăratele noțiuni despre autoritatea doctrinală și despre regula de credință în Biserica lui Iisus Christos, cu atât catolicii trebuiesc să-și dea silința a și le reimprospăta pentruca, aceia, cari se lasă seduși de cătră falșii Christoși și falșii profeți să nu aibă scuză.

În starea demnă de milă, în care se află Biserica, este de datorința fiecărui creștin sincer și cu conștiință, să vorbească sus și hotărît și să *predice de pe case* (M. X. 27) după porunca Domnului, acel adevăr Dumnezeesc, pe care a venit să-l vestească lumii, și pe care *Antichrist* caută să-l nimicească. E sosit timpul

¹ Lucrarea de față, pe care începem a o publica în traducere românească, este a eruditului teolog trecut la biserica ortodoxă: Dr. Wladimir Guettée.

Wladimir Guettée n'a fost ceea ce se numește în decumun un înalt personaj, ci un modest preot de sat romano-catolic, francez de origine. S'a născut la Blois în Franța la anul 1866. Educația bisericească ș-a făcut-o în cele două seminarii, «cel mic» de 4 ani, «cel mare» de un an filozofie și 3 ani teologie, la Blois. A fost hirotonit preot în etate de 23 ani începându-și activitatea bisericească ca vicar (preot ajutor) într'un sat mai mic. Din bună vreme se distinge prin lucrări literare de valoare, în urma cărora e considerat de contemporani de unul din cei mai erudiți preoți ai Bisericii galicane. În domeniul istoriei bisericești speciale și universale a produs opere, cari îl supraviețuiesc. *Istoria Bisericii din Franța*, operă colosală în 12 vol. în 8°, din cauza spiritului mai liberal, galican vechiu, în care a conceput-o, a fost pusă la răvaș, de congregațiunea cărților oprite din Roma. Prin studiul vast și continuu al Sfintelor Scripturi și al sfintei Tradițiuni, căruia și-a jertfit toată viața, începând din frageda tinerețe până la adânci bătrâneți, ajunge treptat și succesiv la convingerea, că Biserica romană prin inovațiunile sale continue s'a depărtat așa de mult de Biserica primordială întemeiată de Domnul nostru Iisus Christos, încât nu mai poate fi considerată de moștenitoarea adevăratei Biserici primitive apostolice, titlu, care îi revine Bisericii ortodoxe. În urma acestei convingeri științifice părăsește Biserica romană, ale căreia înalte pretențiuni le găsește slab justificate, și devine ortodox.

Biserica Rusiei îl primește cu brațele deschise în sânul său la a. 1862, dându-i dreptul să serviască ca preot ortodox, rămânând și mai departe în Paris. Tot ea prin sfântul Sinod, ceva mai târziu, îi oferă la propunerea învățatului mitropolit al Mosevei Filaret și a doctorilor Gorski și Ternoowski, profesori ai academiei eclesiastice din acelaș oraș titlu de doctor în teologie, drept recompensă pentru lucrarea «*Papalitatea schismatică*» și alte scrieri ce a publicat pentru apărarea bisericii ortodoxe în chiar centrul catolicismului roman din Franța.

Scrierea, ce traducem mai sus, a publicat-o fiind în staulul bisericii ortodoxe, la anul 1870, tocmai în timpul deliberării sinodului din Vatican al bisericii române asupra infalibilității papale. Conținutul ei e combaterea cărții unui arhiepiscop catolic. Dechamps «*Infalibilitatea și sinodul general*», prin care voia să pregătiască spiritele pentru defînirea dogmei celei noi.

Asupra acestui scriitor și asupra scrierilor lui variate vom reveni mai pe larg cu altă ocaziune.

Moartea lui concade în acelaș an 1892 cu a unui învățat ierarh român, Melchisedec al Romanului, cu care Guettée avea legături. Parte din datele de mai sus sunt luate din «*Suvenirii ale unui preot roman devenit preot ortodox*» publicate de Guettée cu ocaziunea aniversării a 50 a hirotonirii sale preotești.

în care dispar oamenii cei de credință; în curând se va putea recurge la întrebarea pusă de Iisus Christos: «Cugetați voi, că mai este credință în lume?»

Fără a considera credința ca o umilire a rațiunii, ca un servilism intelectual, ca o nepăsare imbecilă a acelora — cari consimt și admit tot aceeași află cineva de bine să le spună — în numele lui Dumnezeu fără a se preocupă să afle, dacă Dumnezeu a zis-o; fără a face din cuvântul *credință* sinonimul cuvântului *indobitocire* (abrutissement), trebuie să se admită, că credința este rară. Unde poate omul află — numai ce e drept — în zilele noastre, acea convingere hotărîtă în adevărul supranatural, care dominează prejudecățile și care să respecte în același timp drepturile rațiunii? Ori, credința, care nu se manifestă este ea oare o credință sinceră? *Profesarea* credinței sale nu este oare tot așa de obligatoare, ca și convingerea intimă? Acela, care crede în Iisus Christos și care *înroșește* înaintea lui, care nu are îndrăsneală să se declare învățacelul lui, este el oare vrednic de dânsul? Nu merită el oare reprobarea lui? Nu trebuie să se permită, ca aceia, cari își acoper nepăsarea lor neștiutoare cu pretexte de aparență religioasă, a se plictisi adormind pe perinița așa de comodă și atât de dulce a credinței oarbe. E de trebuință, ca ei să știe, că aduc insultă lui Dumnezeu, care le-a dat lor inteligența, aduc insultă Cuvântului dumnezeesc, care s'a arătat lumii *plîn de grație și de adevăr* când primesc fără discernemânt tot aceeași li se propune fie chiar și de către cei-ce sunt investiți cu autoritatea cea mai respectabilă, și fără să examineze dacă doctrina, ce li se oferă, prezintă oare garanțiile, ce trebuie să le aibă pentru ca să fie primită ca ecoul ceriului. Supunerea trebuie să fie rațională, după sf. Pavel. Pentru ca ea să merite aceasta calificare, trebuie să fie *o supunere luminată unei autorități legitime*.

Ori, în biserica creștină, care este autoritatea legitimă, căreia trebuie să ne supunem? Toți catolicii convin, că acea autoritate este cea a *Bisericei*. Biserica singură este infalibilă, adevărul, ea poate să ne transmită fără a se și fără a ne înșelă, adevărul, pe care Dumnezeu l-a descoperit lumii prin cuvântul său.

Însă ce se înțelege prin biserică? Sistemul ultramontan a răspândit asupra acestei cestiuni cel mai negru întunec.

Asemenea unei plante parazite, el ș'a aruncat rădăcinile sale în teologia creștină, ș-a asimilat tot conținutul ei, s'a dezvoltat în detrimentul ei; astăzi el acoperă trunchiul acestui arbore al științei, printr'un frunziș mincinos, în stare a înșelă pe oamenii de rând prin aparențele sale pline de seducere. Este așa de dulce să te crezi în posesiunea adevărului — fără sforțări spre a-l câștiga! Sistemul ultramontan identificând biserica cu papa, ne pune alătura un *om oracol*,

care nu are decât să-și deschidă gura pentru a fi interpretul lui Dumnezeu. Cuvântul acestui *oracol*, care ajunge cu atâta ușurință până la noi, ne aduce totdeauna adevărul; sf. Scriptură și monumentele Tradițiunii devin obiecte de simplă curiositate; le poate cineva foarte bine să le arunce printre lucrurile vechi de cari nu e nici o trebuință să se preocupe omul, și chiar printre lucrurile periculoase, din cauza interpretărilor — ce am putea să le dăm, interpretări — cari poate că n'ar consună cu cuvântul pontifical.

Grație ultramontanismului, își poate omul petrece viața repetând simplaminte: *Dumnezeu este Dumnezeu, papa este profetul său*.

Acest fatalism musulman este el demn de Evanghelie și de Iisus Christos?

Este adevărat, că papa este biserica și că cuvântul lui este regula de credință? Vom examina aceasta cestiune cu conștiință cu ajutorul sfintelor Scripturi și cu al celor mai respectabile monumente ale Tradițiunii creștine.

II.

Să vedem mai întâi, ce ideie ne dau sfintele Scripturi despre Biserică.

Biserica, după sfântul Pavel, este un templu, un edificiu religios, ale cărui pietrii sunt toți credincioșii. «Zidiți fiind, le zice el credincioșilor din Efes, (II. 20—22) pe temelia apostolilor și a prorocilor, fiind piatra cea din capul unghiului însuș Iisus Christos; întru care toată zidirea alcătuiindu-se crește întru locaș sfânt întru Domnul; 22. Întru care și voi împreună vă zidiți spre locaș al lui Dumnezeu întru Duhul». Astfel, după sf. Pavel, Biserica este societatea tuturor credincioșilor vechiului și noului testament; cei dintâi, învățați de cătră profeți, cei de al doilea, învățați de cătră apostoli, formează împreună un locaș spiritual — având de legătură pe Iisus Christos, așteptat de unii ca Mesia, adorat de ceilalți ca Cuvântul dumnezeesc îmbrăcat cu omenitatea.

Profeții și Apostolii formează cea dintâi așezătură a zidirei mistice; credincioșii se zidesc pe aceasta bază și formează însăș zidirea; în sfârșit, Iisus Christos este piatra principală, cheia boltituri, piatra unghiulară, care-i dă monumentului toată soliditatea.

Nu există, altă piatră fundamentală sau principală, decât Iisus Christos.

«Că altă temelie nimeni, scrie sf. Pavel Corintenilor (1-a ad. Corint, III, 11), nu poate să pue afară de ceea ce este pusă, care este Iisus Christos». Pavel dădu Corintenilor aceasta lecție, pentru că printre ei mai mulți inși se alăturau la propoveduitorii Evangheliei, ca și când ar fi fost bazele bisericii: «pentru că mi

s'a arătat, le zice el, mie pentru voi, frații mei, că priciri sunt între voi. Unul zice, eu sunt al lui Pavel; altul, eu sunt al lui Appolo; al treilea, eu sunt al lui Petru; un altul, eu sunt al lui Christos. Au doară s'a împărțit Christos? Au Pavel s'a răstignit pentru voi?»

Astfel, nici Petru însuș nu putea fi după sf. Pavel, considerat ca piatra fundamentală a bisericei, ca primul vicar al lui Iisus Christos, întocmai cum nu putea nici singur (Pavel) să se considere, nici Apollo. Petru și ceilalți apostoli și bărbați apostolici, nu erau în ochii săi, decât *ministrii* ai lui Iisus Christos, cele dintâi *așezături* ale zidirei mistice. Sfântul Pavel compară încă biserica și cu un corp, al căruia cap este Iisus Christos, și ale căruia membre sunt diversele căpetenii ale bisericei și credincioșii.

«Christos, zice el, (Efes. IV, 11—16), a dat pe unii apostoli; iar pe alți proroci; iar pe alții evangeliști; iar pe alții păstori și dascăli, spre săvârșirea științelor spre lucrul slujbei, spre zidirea trupului lui Christos. Până ce vom ajunge toți la unirea credinței și a cunoștinței lui Dzeu, întru bărbat desăvârșit la măsura vârstei plinirei lui Christos. Ca să nu mai fim prunci, învăluindu-ne și purtându-ne de tot vântul învățăturei, întru amăgitura oamenilor, întru vicleșug spre meșteșugirea înșelăciunii. Ci adevărați fiind întru dragoste, să creștem toate întru el, care este *capul*, Christos. Din care tot trupul potrivit alcătuindu-se și încheindu-se prin toată pipăirea dărei, după lucrare întru măsura fiecărui mădular, face creșterea trupului spre zidirea sa singur întru dragoste.»

Astfel, nu există decât o biserică, a cărei *căpetenie* este Iisus Christos, care se compune din credincioși ca și din păstori, și în sânul căreia păstoria lucrează întru dezvoltarea vieții creștine și a dragostei, care 'i este (rezultatul) conținutul, prin diferitele slujbe — ce le sunt încredințate.

Obsearvă cineva, în aceste noțiuni despre biserică, o monarhie condusă de către un pontifex-rege, absolut și infalibil? Ori, sfântul Pavel consideră biserica — numai astfel înțeleasă în unitatea și universalitatea ei, ca depozit al învățăturei dumnezeiești, numai astfel înțeleasă o numește el, *stâlp și întărire a adevărului*. (I. Tim. III, 15.)

Sf. Petru, din care ultramontanii voiesc să facă întâiul suveran absolut al bisericei, n'a avut nici cea mai mică idee despre înaltele prerogative, cu cari ei îl dăruiesc, și pe cari ei le acordă cu atâta liberalitate episcopilor Romei, ca unor succesori ai săi, Adresându-se căpeteniilor bisericii, el se exprimă astfel (I. Epist. Petr. V. 1 și seq.):

«Pre presviterii cei dintre voi îi rog, ca cel ce sunt *împreună presviter*, și mărturisitor al patimelor lui Christos și părtaş al slavei cei ce va să se descopere. Păstoriți turma lui Dzeu cea dintru voi, purtând grija de dânsa, nu cu sila ci de voie, nu cu agonisitele urite, ci cu osârdie. Nici ca cum ați stăpâni peste cliruri, ci pilde făcându-vă turmei. Și când se va arăta *mai marele păstorilor*, veți lua cununa slavei cea neveșejită».

Sfântul Petru nu cunoșteă decât *un mai mare al păstorilor*, pe Iisus Christos. Cât privește pe Petru, el eră colegul celorlalți presbiteri prin preoția sa; el nu vorbește nici despre primatul (întâietatea) — nici despre infalibilitatea sa. El nu se ridică deasupra celorlalți conducători ai bisericei, cărora se adresează, chiar din contră, ca cătră frații și egali săi, nesprijinindu-se întru a le da sfaturi — decât pe titlurile lui de *mărturisitor al patimelor lui Christos și al slavei sale viitoare*, care i-a fost descoperită pe Thabor.

Noi n'am aflat în sfintele Scripturi nici un text relativ la subiectul de care ne ocupăm, în care Iisus Christos să nu fie considerat ca unicul cap al bisericei și în care biserica să nu fie înfățișată ca un întreg, *unul și acelaș compus* atât din credincioși cât și din păstori. Central University Library Cluj

III.

Păstorii au primit dela Iisus Christos puterea de lipsă pentru buna conducere a bisericei, aceasta nu se poate contesta; asemenea nu se poate nega, că puterea dată apostolilor n'a fost dată și următorilor lor legitimi; căci biserica și corpul de păstori trebuiau, în cugetarea lui Iisus Christos să se perpetueze prin toate veacurile.

Înainte de ce să părăsească pământul, Iisus Christos zise apostolilor săi: «Mergeți, *învățați* toate popoarele; *botezându-le* în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh; *Invățându-i* pe dânșii să păzească toate câte am poruncit vouă, și iată, eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului». (Mat. XXVIII, 19.20.)

Iisus Christos este deci vecinic, cu corpul păstoresc (de păstori) al bisericei. Cătră ei s'a adresat el, când a zis în persoană apostolilor: «Cine vă ascultă pe voi, pe mine mă ascultă; cine vă desprețuește, pe mine mă desprețuește». Tot cătră ei a zis el: «Luați Duh Sfânt: Cărora veți ertă păcatele, se vor ertă lor; și cărora le veți țineă, vor fi ținute», (Ioan. XX, 22, 23.)

Aceasta putere, ce s'a dat într'un mod general apostolilor, Iisus Christos o *promisese* sfântului Petru în particular și cu

aceiași termeni. Aceasta este una din dovezile, pe cari ultramontanii o aduc în sprijinul teoriei lor despre o oareșicare putere specială și superioară, pe care Petru ar fi primit-o dela Iisus Christos și pe care ar fi transmis-o episcopilor Romei. Ei citează încă și alte texte în sprijinul acestei teorii. Noi le vom discuta. Iată cel dintâi:

«Tu ești Petru și pe aceasta piatră voi zidi biserica mea, și porțile iadului nu o vor birui pre dânsa». (Mat. XVI. 18).

Dacă noi credem ultramontanilor, acest text dovedește, că sf. Petru și episcopii din Roma, succesorii săi, au fost stabiliți în persoana sa — de Iisus Christos ca piatra fundamentală a Bisericii, și că eroarea înțeleasă prin *porțile iadului* nu va birui niciodată contra acestei pietri; de unde au conchis la infalibilitatea episcopilor Romei.

Pentru ca aceasta judecată să fie exactă, ar trebui ca sf. Petru să fi fost — cu excluderea celorlalți apostoli — stabilit *piatră* fundamentală a bisericii, și ca acest privilegiu să nu fi fost personal, ci să fi trecut asupra episcopilor Romei, succesorii săi.

Dar nu este așa.

Întâi, Sf. Petru n'a fost numit piatră a Bisericii — cu excluderea celorlalți apostoli; el n'a fost instituit conducător absolut și infalibil. Avem înainte de toate o dovadă în textul Sf. Pavel, citat mai sus — și în care afirmă pozitiv, că *pietrile fundamentale* ale bisericii sunt *profeții* și *apostolii*, uniți laolaltă prin *piatra unghiulară*, care este Iisus Christos. Nu se poate da Sf. Petru titlul de *piatră* a bisericii, fără a forța înțelesul sfintelor Scripturi, și fără a părăsi tradițiunea catolică. Iisus Christos a declarat, că el însuș este aceasta piatră, designată de profeți. (Mat. XXI. 42; Luc. XX. 17, 18).

Sfântul Pavel zice, că «Iisus Christos este piatra» (1 ad. Corinth. X. 4). Sfântul Petru învață acelaș adevăr (1 Ep. II. 7, 8).

Asemenea, cei mai mulți din Părinții bisericii n'au admis de loc *jocul de cuvinte*, ce ultramontanii îl împrumută lui Iisus Christos, și n'au aplicat sfântului Petru aceste cuvinte: «*Și pe aceasta piatră voi zidi biserica mea*». Doctorul Launoy, a căruia vastă erudițiune nu poate să o conteste nimenea, a extras tradițiunea catolică privitor la aceasta întrebare.

El a demonstrat, cu texte clare și autentice, că numai *șeptesprezece*, atât părinți, cât și scriitori de autoritate, au aplicat sfântului Petru cuvântul *piatră*, asupra căreia trebuia să se zidească biserica; câtă vreme *șesezeci* nu-i aplică de loc acest cuvânt, și înțeleg cuvintele lui Iisus Christos cu totul în alt mod.

Pentru a se convinge, că interpretarea lor este cea mai adevărată, este suficient să se amintească împrejurările, în cari Iisus Christos a adresat sfântului Petru cuvintele, de cari abuzează ultramontanii. El zisese discipolilor săi: «Cine îmi zic oamenii că sunt eu, Fiul Omului? Invățăceii răspunseră: unii zic, că este Ioan Botezătorul; alții Ilie; iar alții Ieremia sau unul din proci. Zis-a lor Iisus: Dar voi cine-mi ziceți, că sunt? Simon Petru luând cuvântul, zise: Tu ești Christosul, Fiul lui Dzeu, celui viu. Și răspunzând Iisus, a zis lui: «Fericit ești Simone, fiul lui Iona, că trup și sânge nu ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl meu cel din ceruri, și eu îți zic ție, care ești Petru că pe *aceasta peatră* voi zidi biserica mea, etc.» Aceste cuvinte nu însemnează altceva decât: Eu îți zic ție, pe care te-am numit Petru, din cauza mărturisirei de credință, pe care a-i făcut-o cu atâta tărie, eu îți zic, că adevărul, pe care acum îl mărturisești, este *piatra* fundamentală a bisericei, și că eroarea nu va birui-o nici odată.

După cum obsearvă sf. Augustin: «Nu s'a zis lui Simon, fiul lui Iona: Tu ești piatra, ci tu ești *Petru*; *piatra*, continuă acest profund Doctor, este Christos; și Simon, pentru că a mărturisit acest adevăr, a meritat să fie supranumit Petru. În limba franceză numele dat omului având aceeaș însemnare, ca și cel dat lucrului, dă naștere la o amfibologie, care nu se află nici în limba grecească, nici în limba latină.

În aceste limbi, numele omului are înțeles masculin, în timp ce numele lucrului înțeles feminin, ceea ce face mai ușoară deosebirea celor două obiecte, ce Iisus Christos le avea în vedere; ce este mai mult este ușor de observat, în aceste două limbi, cu ajutorul pronumelui și articolului feminin, cari premerg cuvântul *piatră*, că aceste cuvinte nu se rapoartă de loc la substantivul masculin, care însemnează omul, ci la alt obiect. De mai de multeori se vorbește, în sf. scriptură, despre piatră, într'un înțeles figurativ.

Acest cuvânt înscamnă *totdeauna* Iisus Christos, și niciodată, nici în înțeles mai apropiat, nici îndepărtat, sfântul Petru. Cel mai bun interpret al sfintei Scripturi este sf. Scriptură însaș. Prin urmare cu tot dreptul imensa majoritate a părinților și a vechilor scriitori de autoritate, au dat locului din cestiune, interpretarea, pe care am expus-o noi. Aceasta interpretare are întreitul avantaj, că este mai conformă cu textul, să acordă mai bine cu celelalte locuri ale sfintei Scripturi, și de loc nu atribue lui Iisus Christos un *joc de cuvinte*, puțin demn de el. Cât pentru numărul mic de scriitori, cari admit acest *joc de cuvinte*, trebuie să recunoaștem, că nici unul din ei, nu explică

textul în mod favorabil ultramontanismului și n'a tras consecințele exagerate ale acestui sistem.

Este drept, că Iisus Christos s'a adresat lui Petru în mod personal, însă ajunge să citești textul în întregime, ca să vezi că el nu i-a dat pentru aceea un titlu spre deosebire de ceilalți apostoli. Într'adevăr, după ce a pronunțat cuvintele citate mai sus Iisus Christos, adresându-se lui Petru, adause: «Și-ți voi da ție cheile împărăției cerurilor, și orice vei lega pe pământ, va fi legat în ceruri, și orice vei deslega pe pământ, va fi deslegat în ceruri». În cele două părți ale textului, Iisus Christos nu face decât două promisiuni; cea dintâi, că biserica va fi cu atâta tărie zidită pe credința în divinitatea lui, încât eroarea nu va învinge niciodată acest adevăr; a doua că el va da lui Petru o mare putere în biserică.

Nu se poate susține, că puterea cheilor a fost dată lui Petru, cu deosebirea celorlalți apostoli, căci Iisus Christos a dat-o tuturor, în acelaș timp, și întrebuițând aceleași expresiuni, de cari s'a folosit, în timp ce o promise lui Petru; ce este mai mult el a promis tuturor apostolilor laolaltă, și nu numai lui Petru, că va fi cu ei până la sfârșitul veacului.

«Iisus, zice sf. Mateiu (Mat. XXVIII, 18 et seq.) apropiindu-se de apostolii săi, le-a grăit lor zicând: *Datu-mi-s'a toată puterea în ceru și pe pământ, etc... și iată, eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului*».

Noi cetim în sf. Ioan (Ioan XX. 21 et seq.): «Precum m'a trimis pe mine Tatăl, și eu trimet pe voi, și acestea zicând, a suflat și a zis lor: *Luați Duh-Sfânt; căroră veți iertă păcatele, se vor iertă lor; și căroră le veți ține, vor fi ținute*».

E evident, Iisus Christos, a dat apostolilor săi în mod colectiv prerogativele, pe care le promisese lui Petru. Promisiunea făcută lui Petru a fost realizată cu privire la corpul păstorilor, ceea ce dovedește, că Iisus Christos nu vorbea cătră Petru, decât ca unuia, care reprezintă în persoana sa, pe colegii săi, întregul corp apostolesc.

Însă din faptul că i s'a adresat lui singur într'o împrejurare solemnă, nu trebuie oare să se conchidă, că Iisus i-a dat lui prerogative într'un mod special și superior? Trebuie să se observe aceea, că nu se vede din Evanghelii, cumcă Iisus ar fi îndeplinit *numai* cu sf. Petru, promisiunea ce i-o făcuse. Petru n'a primit aceasta putere decât împreună cu ceilalți apostoli. Cu toate acestea, dacă, în intențiunile lui Iisus Christos trebuia să aibă, în biserica sa, un cap suprem absolut și infalibil, aceasta instituțiune ar fi fost destul de importantă, pentruca în sfintele cărți, să se fi făcut o mențiune particulară, de înțată ce Iisus

Christos ar fi dat acestui cap suprem putere superioară. Se vede, din contră, că ajutorul special pentru păstrarea adevărului revelat, precum și puterea cheilor, nu s'au dat lui Petru, decât în mod colectiv împreună cu și colegilor săi în apostolat. Ce este mai mult, cele mai multe fapte evangelice sunt istorisite din partea celor 4 (patru) istorici ai lui Iisus Christos, în timp ce promisiunea făcută lui Petru nu se istorisește, decât de *unul singur*. Aceasta observare dă să se înțeleagă, că nu o judecau în ea înșăș de o însemnătate mai înaltă, câtă vreme ea a atras așa de puțin atențiunea evangheliștilor.

Sf. Pavel n'a avut nici el mai multă cunoștință, decât evangheliștii despre puterea supremă și absolută, care i-ar fi fost dată sf. Petru, după ultramontaniștii noștri. Afară de textele pe cari le-am citat deja, noi vedem în epistola către Galateni (II. 7, 8, 9), că el ș'atribue sieș printre păgâni aceeaș putere — pe care o aveă Petru între Evrei, și că el (Pavel) nu-l consideră pe Petru de superior al lui Iacob și lui Ioan, pe cari îi numește *stâlpi ai bisericei*; ba numește pe Iacob, episcopul Ierusalimului, înaintea lui Petru, când el le dă titlul de *stâlpi ai bisericei*; el credeă așa de puțin în infalibilitatea lui Petru, încât de față și înaintea tuturor a i-a stat împotrivă, *pentrucă* (zice el) *el eră vrednic de înfruntare* (Ib. II. 11 et seq.)

Când apostolii se adunară în Ierusalim Petru n'a vorbit, decât ca un simplu opinent. El s'a crezut obligat să renunțe publice în prezența celorlalți apostoli, presbiteri și credincioși, la părerea sa despre necesitatea circumcisiunii și a ceremoniilor iudaice; partizanii săi păziră tăcerea, după această retractare a unui simțământ, cu privire la care fusese înfruntat de către sf. Pavel; atuncia, Iacob, episcopul Ierusalimului, făcū resumatul discuțiunii, propuse rezoluțiunea, care s'a primit și lucră ca un adevărat conducător al adunării (Fapt. Apost. XV. 7 et seq.) Să observăm — în trecere — că în cea dintâi adunare a bisericei, numită sinodul din Ierusalim, *bătrânii și frații* ședeau împreună cu apostolii și că hotărârile s'au adus în numele celor din urmă ca și în numele celor dintâi. Atuncia eră *biserica*, care decideă și se pronunță. Sfântul Petru nu apare în aceasta adunare ca conducător.

Nu-i recunoșteau prin urmare acea putere supremă, pe care ar voi să o impună Bisericei astăzi în persoana papilor, din rațiunea, că ei ar fi succesorii săi.

Apostolii n'au considerat nici decum pe sf. Petru ca *piatra* fundamentală a Bisericei. Prin urmare, interpretarea ultramontană a faimosului text: *Tu ești Petru*, este contrară atât sf. Scripturi cât și Tradițiunii catolice.

(Va urma).

CHESTIA NOASTRĂ BISERICESCĂ.

Este titlul unei broșurele de 35 pp. apărută în Caransebeș ca al 6-lea Nr. din «Biblioteca Deșteptării poporului». E scrisă de preotul conștiu de înalta slujbă, ce a îmbrăcat, Constantin Morariu din Bucovina și e închinată d-lui profesor universitar Nic. Jorga, «în semn de cea mai sinceră dragoste frățească și admirație». După dl Jorga, care cu puterea adevărului susține: «*chestia bisericască* este pentru noi Românii cea mai mare» autorul broșurei adaugă: «pentru noi e prima condiție de viață și trebuie să ne fie și cea mai sfântă». Spre rezolvirea acestei chestii nizește broșura.

Vieța individului ca și a întregii omenimi se manifestă ca rezultat al sufletului, care e cârmuitorul întregului complex de viață, dacă e în bună rânduială și limpede. Mijlocul de purificare și rânduire a sufletului e *cuvântul*.

Tabloul posomorit și uneori atât de jalnic prin întunecul păgânei vieți romane, adeverește desăvârșit, că singură înțelepciunea omenească e neputincioasă în fața curățirii și limpezirii sufletului (p. 7). Pentru a se întoarce această sbuciumată și chinuită viață de pe drumul rătăcirii, pentru a se putea înălța la adevărata sa valoare și strălucire din mlaștina fărâdelegilor în care căzuse în urma păcatului strămoșesc, a trebuit să se pogoare între oamenii vremii Sale, și prin ei între noi, însuș Fiul Tatălui ceresc, a trebuit să răsune *cuvântul* Lui d-zeiesc, trezind la noauă viață, adevărata viață. Întâiul cuvânt din nemai auzita și în veci neperitoarea Sa predică de pe munte a fost: «Fericiti cei săraci cu duhul» (p. 8), cei ce îl ascultă și se pleacă cu smerenie în fața propovedaniei Sale. Această smerenie, «cea dintâi și cea mai de lipsă virtute creștinească» (p. 9) ajunsă la stăpânire nu nimicește voința omului și nu face din el un automat fără de viață, cum s'ar părea unora, ci din potrivă îl face iscusit, în stare a ține în tot locul măsura și a merge spre ținta cea dreaptă... (p. 10). Intru sprijinirea acestei aserțiuni se aduc pilde din viața mucenicilor și bogata mărturie a sf. Părinți ca și a Sf. Scripturi.

Cu ajutorul lui Iosif de Maistre, care combate filozofia sdruncinătoare de vieți și dărâmătoare de imperii alui Locke, autorul arată că întreaga filozofie negativă a veacului al 18-lea nu cunoaște balzamil mângâierii. Ea poate numai să usuce inima și să împetrescă, iar după ce l-a împetrit pe om, crede a fi făcut din el un filosof. (p. 14.) Exemplul Franciei desordonate unde stăpânește principiul: «credința lui D-zeu trebuie stârpită ca o buruiiană rea și numele lui D-zeu trebuie alungat din toate cărțile de școală» de o parte, de altă parte chezeșia bunei rândueli în toate a Englezilor și Germanilor, fruntașii lumii, (p. 16) cu suflete curățite și lămurite prin cuvântul d-zeesc, sunt un puternic avertisment și pentru noi Românii, a ne întoarce la spiritul legii lui Christos, căci numai acesta, «cuvântul D-zeului nostru rămâne în veci». Religiunea și moralitatea sunt

singura temelie solidă a existenței, desvoltării și fericirii, fără de aceste nu este nici adevăr, nici dreptate, nici libertate, nici iubire, nici sinceritate și nici un sentiment moral, național etc. (p. 18). «Un popor care voiește să fie liber și tare, trebuie să creadă, și un popor care nu voiește să creadă trebuie să servească».

Pentruca poporul român să creadă trebuie să i-se vestească.

Vestitorii sunt de bună seamă, cei cari au primit porunca: «Mergând învățați toate neamurile»... dar la noi Românii mai ales, pentruca să nu servim» cuvântul de păstor frumos tâlcuit la prorocul Iezechiel (34, 1—11) nu însemnează numai *păstor de suflete* sau preot, ci în general ori-ce *conducător al poporului*. (p. 20).

Și nouă preoților fără să jignesc afirm — ne lipsește în mare măsură deplina pregătire și însuflețire pentru împlinirea măreții misiunii, ce am primit. Școala specială, Seminarul, în cei câțiva ani, nu ne poate decât îndiça în liniamente generale căile pe cari trebuie să mergem. Înșine trebuie să ne agonisim apoi *știința și iscusința* pentru a binevesti. Dar mi-se pare nu știm lămurit nici ce să vestim Românilor pentruca să *creadă și crezând să nu servească*, să nu fie robi răului. Dacă și mai rar răsună glasul sfiicios și neîndemânatec al preotului, dacă răsfoim volumele de «predici», între cari puține cu valoare necontestabilă. dacă ascultăm chiar căzaniile, cari în mare parte încă dau hrana sufletească poporului nostru, băgăm de seamă că cuprinsul acestor vestiri *e numai moral*.

Convingerea mea este însă, că mult mai rodnică decât moralizarea ar fi pentru viața sufletească a poporului nostru lămurita arătare: *ce și cum să creadă*. Nu voiu putea fi învinuit de exagerare dacă susțin, că această lature a datoriei noastre, de a binevesti, e pe de-a întregul negleasă, dacă nu e dată cu totul uitării. O fi fost o vreme, când nu eră nevoie de *propoveduirea credinței*, când religiozitatea poporului nostru se susțineă prin bigotismul, ce înlocuia conștiința religioasă trează, azi însă când noi înșine suntem datori a smulge aceasta «buruiană» și a sădi în locu-i adevărata cunoaștere de D-zeu, cu întreg cuprinsul legii sale izbăvitoare, celce «va lipsi a binevesti (în acest sens) se socotește ca ucigaș de oameni». Și mai nutresc credința neclintită, că atunci când poporul nostru, care azi înconștiu se închină, și își face cruce fără să dea seamă: de ce? (pentru că nu știe și nu i-se spune) când va ajunge să cunoască deplin întocmirea întregii economii d-zeiești, nesmintit se va naște de sine în sufletul lui rāvna și strădania neostoită de a conlucră însuș la îndeplinirea planului rânduit de D-zeire, și atunci din pornire proprie va deveni moral. Celce cunoaște (cât e cu puțință omenește) pe D-zeu în toată măreția Lui vecinică, ori se silește tot mai mult spre această cunoștință de D-zeu și a legii Sale și *crede* fără cea mai mică umbră de îndoială, acela e cu neputință să nu se plece prin smerită închinare, din care purcede nesmintit și adevărata viață morală. Eu cred, că înfățișarea lămurită a învățăturilor de credință adevărată, nu mai poate

fi substituită în deajuns prin vestirea preceptelor abstracte de morală și mai ales nu așa cum se face în genere la noi, că-i arătăm poporului scăderile — il înfruntăm — și îi spunem apoi să-și îndrepte vieța după pildele mai bine ori mai puțin nimerit alese. Fondul nici-odată nu s'a putut substitui prin forme, și predicamentul nostru — sărac și el — se mărginește numai la forme de vieță. Nu se poate, ca atunci când neamul nostru își va însuși conștiința religioasă, când va ști ce și cum să creadă, nu se poate să nu-și premenească și vieța morală prin acest foc sfânt al credinței de care va fi conștiu.

Necesitatea propoveduirii învățăturilor de credință pe lângă cele morale, dacă nu mai mult decât aceste, se impune și prin faptul, că în vremele de acum, prin împrejurări ce nu se pot delătura, tot mai mult se vără în vieța noastră sufletească obiceiuri străine de firea noastră; viforul doctrinelor false și eronate bântue și câmpul românesc, vestezând puterea de vieță susținută până acum prin o înăscută alipire cătră biserică și alimentată așa zicând prin un *instinct* religios, care a început să slăbească, să piară. Locul acestui instinct religios trebuie să-l ia *conștiința religioasă*, care însă nu se poate da decât prin o lucrare stăruitoare, atârnaătoare de două condiții de căpetenie: una legată de vestitor și alta de ascultători. Pentru cel dintâi se cere pregătire temeinică, însușirea unui depozit de știință și însuflețire, iară pentru popor aceeași pregătire pentru a primi cu bun folos și în mod trainic învățătura propoveduită. Să presupunem de astădată că vestitorul e mai mult sau mai puțin pregătit și să stăruim îndeosebi asupra unui punct pentru pregătirea poporului. În propoveduirea cuvântului d-zeesc ne izbim de o grea piedecă, de câteori ne provocăm la sf. Scriptură, depozitarul fundamental al adevăratei și curatei învățături a lui Christos. Zădarnic cităm *capete* și *versuri*, poporul nu înțelege și nu știe, ce va să zică aceasta, pentrucă îi lipsește cu desăvârșire cunoștința despre această carte a cărților. Tot asemenea nu putem face aluziuni cu folos la vre-un loc ori altul al Bibliei, fără a expune pe de-a'ntregul cele cuprinse acolo, îngreunând astfel mult cursul firesc a celor de desvoltat și abătând uneori fără voie atențiunea în altă parte decât cea dorită, dar dacă vrei să desvolți o învățătură scrisă de scriitorii Bibliei cu oarecari deosebiri de nuansări, cari tocmai aceste te slujesc bine în lămurirea lucrului — e nevoie să cetești pe de-a'ntregul citatul dela un evangelist ori apostol, și totuș în cele din urmă cu un foarte modest rezultat, care în scurtă vreme dispare din memoria ascultătorilor. Altul ar fi rezultatul predicământului, când cuvântul preotului e urmărit cu cât de câtă pregătire, câștigată prin sânguință proprie, altcum se poate vorbi în biserică când știe preotul că rostul vorbei sale nu rămâne închis între cei patru pereți. Românul care l-a auzit întorcându-se acasă, caută să-și ținuiască în minte cele auzite legându-le cu alte cunoștințe vechi și sprijinindu-le cu cele nouă pe cari le găsește răsfoind acasă pe îndelete filele Bibliei și oprindu-se cu deadînsul la locurile indicate de preotul său. Aici zace poate

cea mai mare scădere pentru viața religioasă-morală a neamului: *lipsa Bibliei pentru popor*.

Păr. C. Morariu, de a cărui broșură ne-am ocupat la început a știut da deslegarea și acestei chestiuni de o deosebită importanță, în legătură cu chestia bisericească, propunând încă în anul 1907 înființarea unui institut biblic românesc, iar acum ne spune «cu nespusă bucurie și mulțămire sufletească, pe baza informațiilor celor mai competente, că mult așteptatul și doritul Institut biblic românesc, menit să deie Sfânta Biblie și o bibliotecă religioasă-morală foarte ieftină pentru masele poporului nostru cărturar, va fi în curând realitate. Cel mult până la primăvară vom avea Biblia T. N. cu 18—20 bani exemplarul pentru popor» (p. 30). Am văzut de curând apărut în editura Minervei într'o frumoasă și binepotrivită ediție Test. Nou pentru lumea laică, un chibzuit început, dar mi-se pare, prețul prea ridicat (4 lei) va fi o piedecă pentru a străbate în casa românului cărturar. Așteptăm cu dor clipa când vom putea pune în mâna setosului nostru popor izvorul de apă viie, Biblia, ori și numai părți alese deocamdată pe un preț modest. «Biblia, cea a Testamentului-Nou mai cu seamă este și va fi cartea sfântă a tuturor vremurilor și a tuturor popoarelor și până azi ea e cel mai de căpetenie fundament etic al sufletului omenesc. Numai Biblia, cea mai veche și totodată cea mai nouă dintre cărți, limpește sufletele, ne dă temelie și razim în viață și ne face să simțim toată măreția ordinii morale a lumii"... (p. 25 cit.) Iată ce spune și sf. Ioan Gură de aur pentru laici: «Socotiți că e numai datoria călugărilor a cetii Sfintele Scripturi, de vreme ce cu mult mai vărtos vouă este de lipsă a le ceti, că ceice petrec în mijloc (în mijlocul ispitelor lumii) și în toată ziua se rănesc, au mai mare lipsă de leacuri».

Cu cetirea Bibliei și preoți și laici stăm mult mai rău decât pe vremea Sf. Ioan Gură de aur — vorba păr. Morariu, — deși avem la îndemână toate mijloacele comoade și ușoare. Întreaga viață a neamului nostru se sbate și frământă în jurul a sumedenie de chestiuni, — bune și acelea, — dar pare a fi uitat pe cea dintâi; chestia bisericească, fără de rezolvirea norocoasă a căreia, sunt clădiri pe năsip toate celelalte acțiuni și planuri; de unde lipsește fundamentul moral, purces din o dreaptă conștiință religioasă, tot edificiul uneori strălucit și bogat la aparență, se surpă la cea dintâi adiere de vânt. Va fi ea un bun politica, un necesar cultul național, o lipsă organizarea economică și o datorie munca spre unitatea culturală a neamului, dar mi-se pare o mare greșală nepăsarea față cu chestia bisericească. Ba să nu ne pripim, decând cu desele alegeri de episcopi la noi și cu nesfârșitele conflicte și denunțări în jurul arhieriei din regat, se vorbește des, poate prea mult de biserică. Dar, — zădarnic răsfoești gazetele zilnice, revistele săptămânale, lunare ori și mai rari, nu vei găsi cuvânt să contribue la rezolvirea chestiei bisericești, deși toată lumea știe că fără de aceasta toate celelalte sunt flori exotice. Apar călindarele, — această enciclopedie populară anuală — în ele găsești tot felul de

lucruri din toată lumea, numai religie nu. Apare chiar călindarul a hidiecean, menit anume pentru preoți și cuprinde pe lângă Șematism o parte literară mai bine sau mai rău aleasă, întreaga listă de avocați chemați și nechemați, dar nici un cuvânt al potolitor al setei religioase. Dacă ne lipsesc încă condeie pentru tâlcuirea unei vieți, vădit pornite spre idealul religios-moral, nu putem zice tot așa că lipsește orice material potrivit acestui scop. Mai ales gazetele de zi și-ar fi câștigat un merit neperitor și și-ar putea câștiga încă — mai vârtos când nădejdea păr. Morariu că Institutul biblic va rămâne încă multă vreme o nădejde — dacă în locul romanelor și atâtor povestiri, ar alege *vieța lui Christos*, scrisă pe rând de Matei, Marcu, Luca și Ioan, apoi ar spicuî printre *povestirile și învățăturile* Ap. Pavel, Petru, Ioan etc. și când se ajunge la «fine», — să fie scoasă fiecare în broșură pentru a se răspândi în mii și mii de exemplare pe aripile unui preț potrivit. Eu cred că în tot tirajul de cetitori nu s'ar găsi unul să zică «slabă treabă», dar mulți s'ar găsi bucuroși de minunată lectură.

Aceste crâmpie de gânduri s'au ridicat la suprafață din intenția unei scurte dări de seamă asupra broșurei păr. C. Morariu, care n'ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă parohială...

Preotul P. Morușca.

CUVÂNT DESPRE FAPTA CEA BUNĂ¹.

«Săracilor se binevestește».

(«Math. XI. 5.»)

Nu sărăcia, ci pofla podoabelor este piedecă faptei cei bune.

La săvârșirea faptei celei bune, dacă noi voim aceasta cu putere, nimica nu ne poate împiedeca: putem noi să fim săraci, sau slăbiți și bolnăvicioși, neînsemnați, din starea de jos, încă și robi și slugi. Nici sărăcia, nici slăbiciunea trupului și boala, nici robia sau altceva de felul acesta nu poate să ne împiedece de a ne îmbunătăți. Dar ce vorbesc eu despre sărac, despre rob, despre cel neînsemnat. *Ba chiar și când șezi în închisoare, nici aceasta nu te poate împiedeca dela fapta bună.* Cum așa? Vă voi spune, iubiților. Închipuește-ți, că unul din casnicii tăi te-a jignit și mâniat. Iertă-l și lasă să treacă mânia deasupra lui. Și poate oare sărăcia, închisoarea și starea de jos să te împiedece pe tine a face aceasta? Ce zic eu: să te împiedece? *Dimpotrivă sărăcia și celelalte, încă te ajută, te slujește la innăbușirea mâniei.*

¹ Reproducem aceasta cuvântare din cele «*Șaizeci și patru cuvinte sau predici*» ale celui dintru sfinți părintelui nostru Ioan Gură de aur, tradusă după Dr. I. Hefele de episcopul de Roman *Melchisedec*, mort ca mitropolit la Iași, și tipărită la București în Tipografia cărților bisericești a. 1883. Predicile sf. Ioan Gură de aur au și azi atâta actualitate și prin felul lor popular sunt atât de atrăgătoare, încât pot fi rostite și în zilele noastre, cu puține modificări. Sfătuim pe preoții noștri să-și câștige traducerea de mai sus.

Iarăși când tu vezi nenorocirea altuia, să nu-l pizmuești. Iată, și aici nu poate să-ți stea în drum sărăcia și cele asemenea.

Și iarăși: când te rogi, trebuie să faci aceasta cu duh treas și privighetor. Și la aceasta nu te poate împotrivi nimica.

Să fii blând, modest, cumpătat și curat, și tu poți să fi astfel chiar când nu ai posedă nimica în toată lumea; ba încă toate lucrurile de dinafară nu te ajută la aceasta. Tocmai întru aceea stă mărimea și înălțimea faptei bune, că ea nu cere nici bogăție, nici putere și (renume), stăpânire și cinste, ci numai o inimă sfântă, și de nimica alta nu are trebuință.

Iată tocmai așa se întâmplă cu harul lui Dumnezeu. *Poate cineva să fie schiop, sau orb, sau ciuntit, ba poate să zacă și în boala cea mai grea toate acestea nu împedecă harul lui Dumnezeu a veni la dânsul.* El caută numai sufletul celce îl primește cu voie gata, și nu bagă seamă nici cât de puțin de toate celelalte, de toate lucrurile cele dinafară, precum este sărăcia, boala și altele.

Ceice aleg pe soldați, se uită la juneță, la mărimea și tăria trupului. Împăratul ceriului însă nu cere atât de mult, ci primește în oastea sa și pe cei bătrâni, pe cei slabi și pe cei schiopi, și nu se rușinează de dânșii. Ce poate să fie mai iubitor de oameni, mai bun? El cere dela noi numai ceace stă în puterea noastră. A fi blând, îmbunătățit și altele ce stau în puterea noastră, și numai aceasta cere Dumnezeu dela noi. Firește. Dumnezeu ne chiamă la slujirea sa, nu pentruca noi să-l folosim pe dânsul, ci dimpotrivă numai pentruca el să ne poată face bine nouă. Dimpotrivă împărații cei pământești iau pe oameni în slujba lor pentru folosul lor propriu. Ei au nevoie de oamenii lor pentru un războiu pământesc, Dumnezeu însă duce pe ai săi la o bătălie duhovnicească; nu trupul ci sufletul are aci să se lupte, și nu se luptă cu mâinile și cu armele, *ci prin știință și prin fapta cea bună.*

Și ori de ce chemare și meserie ai fi, aceasta nu te poate împiedeca dela îndeletnicirea faptei celei bune. D. p. ești industriaș, ești lucrător cu mâna, cântă cântări duhovnicești în vremea lucrului tău, dacă nu cu gura totuși pe tăcute în inimă. Nu este nici un tovarăș mai bun, decât un cântec cucernic. Astfel de tovarășie nu-ți aduce nici o primejdie și poți să șezi în lucrătoria ta așa de liniștit ca într'o mănăstire. Căci nu locul, ci fapta cea bună aduce duhului repaosul său, și nici de cum nu se vătămă fapta cea bună a Apostolului Pavel prin aceea că el se îndeletnicia cu lucru de mână într'o lucrătorie. Nu zice deci: «*Eu sunt un palmas sau sunt sărac, cum aş putea să umblu după fapta bună cea înaltă*»? Tocmai pentru aceea tu poți încă mai bine să fii îmbunătățit, *căci sărăcia mai mult ne ajută la fapta bună, decât bogăția; și munca este mai priitoare cucerniciei, decât trândăvia.* Așa, bogăția este pentru unii o mare piedecă la fapta cea bună. Când se cuvine a se înăbuși mânia, a stărpi pizma, a înfrâna iuțeala, când se cuvine a se rugă, a fi blând și modest

bun și iubitor, cum ar putea sărăcia să fie piedecă la acestea? La toate acestea nu se cere a cheltui bani, ci numai o voință tare, dreaptă.

Numai singură milostivirea dintre toate faptele cele bune are mai mult trebuință de bogăție. Dar încă și ea prin sărăcie se face mai slăvită și mai strălucită. *Muierea aceea, carea numai doi dinari a aruncat în corvană, a fost foarte săracă, și totuși a covârșit pe toți bogații (Luc. XXI. 1, urm.).* Așadar să nu socotim bogățiile un lucru așa de mare! *Prețul ce are aurul, nu este în firea lui, ci în socotința noastră.* Căci dacă cercetează cineva lucrul bine, ferul este mult mai trebuincios, decât aurul, și aduce în viață un folos mult mai mare, la mii de meșteșuguri și lucruri produse de mâna omului. De asemenea *pietritele cele obicinuite* sunt mai trebuitoare și mai folositoare decât *pietritele cele scumpe*, căci din ele se zidesc casele și zidurile și cetățile. Sau arată mie ce folos au *oare mărgăritarele* cele prețioase? Ba încă ele mai vârtos sunt vătămatoare; căci pentruca să poți agonisi un astfel de mărgăritar *trebuie să lași flămânzi o sută de săraci*, Dar pentru norocirea cea adevărată tu n'ai trebuință de niște asemenea lucruri. *Voiești tu oare cu dânsule să plăci bărbatului tău? O, în loc de aur și de mărgăritare, împodobește-te cu fapte bune, cu blândeța, cu moralitatea, atunci te vei părea lui mai dragălașă, și podoaba milostivirei și a cumpătății întărește dragostea bărbatului.* Așadar împodobește-te cu moralitatea, cu înfrânarea, cu milostivirea, cu prietenia, cu iubirea și gingășimea către bărbatul tău, cu blândeța, cu cumpătarea, cu răbdarea și cu îngăduința. Acestea sunt colorile faptei cei bune, aceasta este o podoabă, pe care o iubesc și îngerii și oamenii, și pentru care Dumnezeu însuși te va laudă. «Dacă înțelepciunea slăvește *capul bărbatului*», precum zice Sf. Scriptură (Ecles. VIII, 1.), apoi cu atâta mai mult fapta bună va slăvi fața femeii. Iară dacă tu așa de mult prețuești podoaba cea pământească, apoi spune mie cu ce au să te ajute în ziua județului aceste mărgăritare și cele asemenea lor? Cu ce-ți vor putea ajuta, când de pe altă parte Dumnezeu îți arată săracii, pe cari îi lași flămânzi. De aceea a zis Pavel: «împodobiți-vă nu cu împletiturile părului, sau cu aur, sau cu mărgăritare, sau cu haine scumpe» (I. Tim. II, 9), căci aceasta podoabă este o ispită mai întâiu pentru voi și apoi pentru mulți, și la moarte se va lua dela voi împreună cu toate celelalte. *Dimpotrivă podoaba faptei cei bune de sigur rămâne cu noi și nu suferă nici o schimbare*; ea nu ni-se poate răpi, și ne va întovărăși dincolo în vecinicie. *Această podoabă însă nu are nevoie de bogăție, oricine poate să o aibă.* Nici sărăcia, nici nevoia, îndeobște nimica din cele din afară nu poate să ne împedecă de a o agonisi. În sfârșit nimica nu poate să ne împedecă de a birui pe Satana îndeobște. Este adevărat, că Satana ne ispitește, dar nime să nu păsească pragul casei sale, până ce nu va fi rostit cuvintele: «mă lapăd de tine, Satano, și de toată desfătarea ta, și de toată slujba ta, și mă dau ție Christoase!» Nu ești niciodată din casă fără a fi rostit cuvintele acestea. Ele trebuie să fie pentru tine un

toiaș, o armă și o tărie neînvinsă. Pe lângă aceste cuvinte mai fă și semnul Sfintei Cruci pe fruntea ta, și atunci nici un om nici chiar Satana nu te va vătămă, când totdeauna te va vedeă așa înarmat. Atunci tu vei ridica semnul de biruință asupra Satanei, și vei dobândi cumuna dreptății. Iară de aceasta fie ca să ne împărtășim cu toții prin harul și prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt se cuvine lauda în vecii vecilor! Amin*).

PENTRUCE

adesea cei buni sunt năpăstuiți și ca vai de capul lor în lumea aceasta, iar mișeilor și ticăloșilor le umblă bine?

— Predică întocmită după P. P. de N. Cârstea. —

Iubiți Creștini!

Când mă gândesc la sfințenia desăvârșită, la nevinovăția îngerească, vieța curată și aspră a aceluia mucenic al dreptății, care a fost Sfântul Ioan Botezătorul, nu mă pot minuna în deajuns de cele ce cetesc la evanghelie despre dânsul: precumcă el zăceă ferecat în lanțuri, în temniță, alătura cu ucigașii, hoții, tâlharii și alți nelegiuți mari. Oare cine-i el, de zace în temniță? Cine l-a aruncat acolo? Și pentruce?

Cel ce zace în temniță e Sfântul Ioan Botezătorul, pe care maicăsa, Elisabeta cea stearpă l-a zămislit la bunăvestirea Arhangelului *Gavriil*, care saltând în pântecul mamei sale a vestit apropierea lui Christos, a cărui naștere semne minunate au împrejmuit-o, care de prunc a trăit în pustie, fără casă, fără masă, având *«îmbrăcămîntea sa de peri de cămilă, și brâu de curea împrejurul mijlocului său, și mîncarea lui eră vlăstari, și miere sălbatică»* (Mateiu c. 3. v. 4.) Și ce e mai mult decât toate acestea, el eră *«mare înaintea Domnului»* (Luca 1. v. 15), așa de mare încât n'a fost un altul mai mare decât dânsul între cei născuți din muiere. El decât toți prorocii mai mare a fost, căci el a pregătit calea Domnului, el a avut fericirea, pe care n'a avut-o nici unul dintre proroci, de-a putea arăta el lumii pe doritul Mesia. El a fost înger, pentrucă viețuind în trup muritor ca și noi, a dus o vieță cu adevărat îngerească și a rămas ca și îngerii, în starea cea mai presus de fire a fecioarei. A fost o lumină a omenimei: *«Făclie arzând și luminând»*, precum se cetește la *Ioan c. 5. v. 35*. A fost și mucenic, mucenicul dreptății și astfel într'ânsul aflăm întruchipate toate virtuțile îngerilor și ale sfinților, toate vredniciile cerești și pământești.

Și acum oare *cine* și *pentruce* l-a întemnițat pe acest Mielușel al Domnului, cu hoții, tâlharii și alți făcători de rele dimpreună? — *Irod Antipa*, un mișel cum puțini au mai fost pe lume, a fost celce l-a aruncat

* Din a doua Catechesă ad illuminandos. Opp. ed. Monf. T. II. p. 238—599.

în temniță! Pe lângă multe alte blăstămății, acest nemernic a răpit și nevasta fratelui său, pe preacurva *Irodiada*, iar pe soția sa legiuită, care a fost fica împăratului Arabilor, a părăsit-o. Pentru aceasta «și pentru toate relele care le-a făcut Irod» (*Luca 3. v. 19.*) l-a dojenit cu asprime Sf. Ioan Botezătorul, dar a fost pus în lanțuri de cătră nelegiuitul Irod, întocmai precum și împăratul *Achab* ferecase odinioară pe proorocul *Michea*.

Astfel Înaintemergătorul și Proorocul cel iubit al Domnului gemea și suspină cu amar în întunecul temniței, dar nu murmură cu nemulțumire pentru soarta sa tristă și nice nu-și blestemă ceasul nașterii sale, ci și acolo știrică și căută neconținut după Christos și fiindcă el nu putea merge să-l vadă, și-a trimis pe ucenicii săi. Iar nelegiuitul Irod cu preacurva Irodiada ședeau în palatul strălucit, imbuibându-se în mâncări și în beuturi, în jocuri și veselii, în vremece Sfântul suferea în temniță umedă și întunecoasă «pentru sfânta dreptate».

Cum să se poată una ca aceasta, Creștinilor? Temnița rușinea și ocară să fie partea celor aleși ai Domnului? Și iarăș: cinstea, bogățiile, cheful și voia cea bună partea celor mișei și fărădelege?

Nu se poate tăgădui, că Dumnezeu foarte adesea dă noroc și bunăstare celor necredincioși și fără de lege, pe când pe cei credincioși îi ceartă cu felurite rele și nefericiri. — Când luna e mai îndepărtată de soare, se vede plină și străluce «ca un glob de aur», vorba poetului; când însă stă aproape, se vede numai foarte puțin dintr'ânsa. Așa e și cu oamenii. Cu cât mai îndepărtate sunt căile lor de cărările Domnului, cu atât ni se arată mai strălucitori de mărire lumească; și dimpotrivă cu cât umblă mai aproape de Domnul, cu atâta se par mai puținței înaintea lumii!

Și dintru început mulți s'au mai pricit de această stare de lucruri. Pentruca așadară să nu prinză rădăcini și în sufletele voastre asemenea nedumeriri, am aflat cu cale, iubiților, să vă arăt întru acest ceas: *că nefericirile ce vin pe capul dreptilor sunt ca un leac mântuitor; de aceea mare este mila Domnului, care adapă cu fiere aici, în lumea aceasta, pe cei credincioși și-i cearcă cu multe rele, pentrucă în multe chipuri mai de dorit este nefericirea dreptilor, decât norocul celor fărădelege.* Luați aminte!

* * *

Noi, nu suntem sfetnicii, ci robii lui Dumnezeu, căci, precum zice Apostolul: «*cine a cunoscut gândul Domnului; sau cine s'a făcut Lui sftenic?*» (*Rom. 11 v. 34.*) Avem deci toată voia să ne minunăm și să lăudăm lucrurile mâinilor Sale, dar nici decum să le judecăm sau să le batjocurim. Avem voe să ne minunăm, că Dzeu l-a mântuit pe tâlharul de pe cruce, care numai trei ceasuri a stat lângă El și l-a lăsat să piară pe Iuda, care trei ani i-a fost ucenic. Putem să ne mirăm că pe *Saul*, tocmai când își căută măgarul, iar pe *David*, când își păstorea turma, i-a ridicat la mărire împărătească; pecând atâția frunțași sfătoși de-ai Jidovilor

vor fi rămas cu buzele unflate: dar nu putem și nu avem dreptul de a ne bate joc de vre-unul din aceste fapte. Așa și de întrebarea ce ne-am luat dinainte avem tot dreptul să ne minunăm, nu putem însă face pentru aceasta nici o învinuire de nedreptate lui Dzeu.

Nu numai filozofii păgâni, ci și Sfinții și-au bătut destul capul să afle: că pentruce adesea cei răi o duc foarte bine, iar cei buni tot într'un năcaz și suferință? Și mulți, mănecând de aicia, au ajuns să tăgăduiască pe Dzeu, dreptatea, înțelepciunea și pronia Lui, pentrucă, gândiau ei cu mintea lor, această întortochiată stare de lucruri nu se unește cu dreptatea dzeiască. De aceea, ziceau ei, Dzeu nu e decât o stafie, de care se înfrică numai cei slabi și babele; iar ei își băteau joc de Dzeu, de dreptatea și de înțelepciunea Lui.

Cei credincioși încă s'au frământat destul și mai numai că nu se văerau de această stare de lucruri. «*Drept ești tu Doamne, că voiu răspunde cătră Tine, însă judecăți voiu grăi cătră tine, ce este, că calea necredincioșilor sporește; înmulțitu-s'au toți ceice lapădă poruncile tale; săditu-iai pre ei, și au prins rădăcină, odraslă au făcut, și au făcut roadă, aproape ești tu Doamne de gura lor, și departe de rărunchii lor*» — se jeluie prorocul Ieremia c. 12 v. 1 și 2. Iar prorocul Avvacum se tângue precum urmează: «*Au tăcea-vei când va înghiți cel necredincios pre cel drept și vei face pre oameni ca peștii mării, și ca jivinele, cari nu au povățuitor*» (c. 1 v. 13 și 14) — ca și cum ar zice, că cei necredincioși cu atâta slobozenie năpăstuesc pre cei drepți, precum peștii cei mari înghit pre cei micuți. Cel drept piere cu dreptatea în mână, pe când cel nelegiuit trăește mult și bine întru răutate. Ba dacă unul păcătoș se îndreaptă, cade jertfă celor fărădelege. Unii drepți merg și mai departe: nu numai că îi cuprinde mirarea, văzând starea asta de lucruri, ci se chiar răsvrătesc întru câtva: «*Pentruce necredincioșii trăesc și îmbătrânesc în avuție? sãmânța lor după suflet, și fii lor înaintea ochilor. Casele lor sporesc, și frică nicăiri, și biciu dela Domnul nu este preste ei. Vaca lor nu au născut crud înainte de vreme, și n'au lăpădat ce au avut în pân-tece, și nu au înșelat. Și rămân ca niște oi vecinice, și pruncii lor pre aproape joacă luând alăută și chitară, și se veșelesc cu glas de cântări și au sfârșit în ru bunătăți vieața sa*», murmură dreptul Iov c. 21 v. 7--13. Și în sfârșit Împăratul și Proorocul David însuș ne mărturisește, că văzând *pacea păcătoșilor*» puțin a lipsit de nu i «*s'au alunecat picioarele*» (Psalm 72 v. 2.), de pricit ce eră...

Astfel de gânduri și nedumeriri au răsărit, precum vedeți Iubiților, și în mințile unor oameni sfinți și bărbați desăvârșiți. Cei păcătoși însă, cuprinși de astfel de gânduri conchideau: că sau nu este Dumnezeu, care să poarte grijă de lume, sau «*tot cel ce face rău bine este înaintea Domnului, și între ei El bine a voit*», precum se cetește la *Malachia c. 2 v. 17*: «*că s'au dat în mâinile celui necredincios*» (Iob. 9. v. 24) lumea întreagă.

Gândiți-vă numai bine la cele petrecute în lunga scurgere a vremilor și vă veți încredința: că cu cât a fost cineva mai sfânt și mai plăcut înaintea lui D-zeu, cu atât a avut mai multe de îndurat. Aduceți-vă aminte de nenorocitul *Avel*, de *Avram*, de *David*, de *Prooroci*, *Apostoli*, *Mucenici* și de mii de *Sfinți*, și vă veți da seama că toți ceice au încercat să trăiască și au trăit după voia domnului au avut multe să pătimească în aceasta vale a plângerii; căci precum în curtea împăratului *Assver* nime nu putea intra decât numai în haine strălucite, tot așisderea și în curtea lui *Christos* nu poate să intre decât cel ce-și ia crucea sa și-i urmează Lui.

Pentruca ca să deslegăm bine acest nod greu și anevoios, pentruca să nu se clatine credința noastră în pronia d-zeească, se cade să ne dăm seama despre următoarele două lucruri: Mai întâi că pentruce nu grăbește D-zeu cu răsbunarea păcătoșilor, ci-i suferă îndelung, iar uneori pare a nici nu-i pedepsi de fel, când preabine știe, că nimica nu descurajează pe cel drept și împintenă la fărădelegi pe cel necredincios în așa măsură, ca tocmai amânarea, trăgânarea aceasta a pedepsei? Și a doua oară că pentruce sunt adesea năpăstuiți cei dreپți? Dacă ne vom da seama precum se cuvine de aceste două lucruri, vom fi lămuriți pe deplin și vor încetă dela sine orice nedumeriri.

I. Din multe pricini amână D-zeu pedepsa. Dacă D-zeu ar pedepsi numai decât pe cei fărădelege, chiar de loc nu s'ar blamă cu aceasta, cum de atâteaori se blamează omul când face ceva dintr'o pornire grabnică; ci El voiește să ne arete prin pilda aceasta a Sa, cum trebuie să ne înfrânăm și noi mânia și toate celelalte patimi. — Și pentru aceea îi suferă D-zeu pe cei păcătoși: pentrucă păcătoșii cei mai mari de astăzi, pot deveni oamenii cei mai sfinți și mai desăvârșiți. Plugarul nepriceput dacă va vedeà un pământ plin de buruieni, nu va ști prețui bunătatea acelui pământ, pe când unul iscusit, pe loc își va da seama că ce gras și bun trebuie să fie pământul acela, care a crescut atâta putere de buruiană, de aceea cu bucurie îl va lucrà și va aruncà sămânța în el. Tot așa și oamenii. *N'a fost om mare fără de scăderi*, zice înțeleptul *Seneca*; iar un alt învățat *Gellius* scrie că: *oamenii cei mari numai cu timpul se coc, întocmai ca și pomii. Căci n'a fost o minte cu adevărat mare, în care să nu fie fost și destulă nebunie; ci precum poama cea tare și amară la cules, se îndulcește și îmbunătățește după aceea, iar cele ce sunt moi deja de pe pom, nu stau, ci se putrezesc, tot așisderea și oamenii.*

Noi în prostia noastră ne asemănăm acelui gospodar nebun, care văzând pe vecin-so că își curățește vița de vie și arborii de odraslele netrebnice, s'a apucat și el de lucru, dar el în prostia lui și-a tăiat vița și pomii cu totul. Nu așa face însă preaițeleptul D-zeu cu noi oamenii: El nu se uită numai la aceea ce este cutare vița de om în clipa de față, ci se gândește și la aceea ce poate fi în viitor; de aceea El, în cuminenția lui nemărginită, nu pustiește pe loc mlădițele atinse de vestejala păcatului, ci așteaptă îndreptarea lor.

Când *Saul* (mai târziu *Sf. Pavel*) prigonea pe creștini, ar fi trebuit să piară pe loc după judecata noastră și poate că mulți s'or fi și rugat lui D-zeu ca să nu-l mai rabde pe pământ pe acest nemernic; *dar judele cel preadrept* — scrie *Plutarch* — *așteaptă ceasul și vremea, când își va veni la minte cel păcătos și își va întoarce vieața*. Dacă n'ar aștepta D-zeu întoarcerea păcătosului, de câți sfinți mari ar fi lipsit astăzi paradisul și de câte glorii ale Sale Biserica!

Toate popoarele au datina aceea bună de a nu ucide pe femeile împovorate ori de ce păcate s'ar află vinovate, ci le țin în prinsoare, până când vor naște pruncul, pentru-că mai bine și mai cuminte lucru este a-l ține în viață pe cel păcătos, decât a-l ucide și a curmă astfel o îndreptare care ar putea încă urmă de aici înainte. Pentru aceea învățatul istoric *Plutarch* și dă sfatul ca să nu se grăbească la uciderea celor fără-delege, ci să le amâne moartea tocmai ca la muierile cele grele, căci nu pot ști: păcătosul acela se poate îndrepta și aduce mult folos pentru binele de obște.

Când slugile au zis stăpânului — după cum trebuie să vă aduceți aminte din pilda Evangheliei — că ei vor merge să curățească grâul de neghină, acesta le-au răspuns, ca s'o lase până când va veni timpul secerișului, ca nu cumva, smulgând neghina, să desrădăcineze și grâul cel curat. Precum vedeți stăpânul acesta n'a fost un gospodar prea bun, căci atunci nu lăsă să-i copleșască buruienile grâul, ci-l plivea și el ca toată lumea. Preaînțeleptul D-zeu însă ne dă a înțelege prin pilda de față, că ce mare deosebire este între ogorul Bisericii și între ogorul lumii. În ogorul acesta de rând al lumii nu se face în vecii vecilor din neghină grâu, pentru aceea gospodarii noștri foarte bine fac că plivesc grâul, ca să nu-l năpădească buruiana. În ogorul Bisericii însă din neghina cea mai urâtă, ca mâne se poate face, cu ajutorul lui D-zeu, printr'o vieață sfântă, grâul cel mai curat.

Dar să mergem mai departe! *Pe unii păcătoși îi rabdă Dumnezeu pentru buneța nepoților, strănepoților și a altor urmași vrednici ce s'ar trage din coapsa lor*, precum ne spune tot înțeleptul *Seneca*. Multe familii de împărați și de alți domni mari le mai ține D-zeu cu adevărat numai pentru vrednicia vre-unor urmași cum se cade. Dacă ar fi răsunat D-zeu numai decât pe păcătoși, câți oameni mari și bărbați desăvârșiți nu s'ar fi născut oare? *Pericle* de pildă sub care Elinii și-au ajuns culmea măririi, s'a născut dintr'un tată ticălos; iar pe tatăl lui *Pompeius*, care iarăș a fost unul dintre bărbații cei mai mari ai părinților noștri, ai Romanilor, — nici n'au vrut să-l îngroape, cumu-i legea, ci l-au călcat în picioare concetățenii săi Romani. Cumpănind D-zeu păcatele *Samariei* și ale *Iudeei* spune, că Samaria n'a făcut nici pe jumătate atâtea păcate, câte Judea și pentru aceea totuș se va milostivi — zice dânsul la *Osea I. v. 6, 7*, — nu spre casa lui Israel, ci spre a lui Iuda. Și știți pentruce? Nu pentru alta, ci pentrucă din sămânția lui Iuda aveă să se tragă *Christos*. Vedeți deci, Iubiților pentru un singur fiu bun, D-zeu a suferit păcatele întreg neamului lui Iuda.

— Dumnezeu privește însă de multeori și la vrednicia părinților, pentru cari se milostivește și spre fiii lor cei încărcăți de păcate, precum ne mai spune acelaș filosof *Seneca*.

E adevărat, că une-ori pentru înlăturarea unor rele mari oamenii iau dela fii averea părințească pentru greșelile părinților lor; nu e iertat însă să iee viața pruncilor pentru păcatele părinților. Nici D-zeu nu pedepsește cu moarte sufletească pe copii pentru fărâdelegile părinților; dar e sigur pe de altă parte, că unele păcate D-zeu le răzbună și în strănepoți... Pruncii *Sodomei* și *Amalechiții* pieriră din vina părinților. Și fiindcă D-zeu dorește ca părinții să depărteze nu numai dela sine ci și dela urmașii lor orice umbră de păcat, e o adevărată minune, că fiii lui *Core* au rămas citovi. Precum deci pentru păcatele părinților, D-zeu răzbună pe fii și pe nepoți: tot așijderea pe fiii cei răi îi suferă adesea numai pentru vrednicia părinților.

În Sf. Scriptură adesea cetim, că D-zeu n'a perdut pe *Jidovi*, pentru *Avram* și *David*, deși vinovați au fost a mii de morți, ci i-a suferit îndelung, pentrucă «*mai bun este unul (temător de D-zeu), decât o mie de fii fără de frica lui Dumnezeu*» (*Eccli. 16. v. 4.*). Noi vedem deci pe tinerul acela destrăbălat și risipitor, dar nu vedem evlavia, râvna și faptele cele bune ale înaintașilor săi și cu atât mai puțin încă sfințenia viitoare a urmașilor săi. D-zeu însă le vede toate acestea și pentru aceea suferă pe păcătos.

Și dacă în urmă vom privi starea păcătoșilor mai cu deamănuntul, vom vedeă că nu avem cuvânt de a ne tânguî: că D-zeu amână pedeapsa; pentrucă nouă deși ni-se par lungi cinci, șase sau zece ani, vecinicului D-zeu însă o mie de ani îi sunt «*ca ziua de eri, care au trecut*» (*Psalms 89. v. 5.*). Apoi D-zeu cu cât așteaptă mai mult întoarcerea unui păcătos în lumea aceasta cu atât îl va pedepsi mai grozav în lumea cealaltă. *Chinurile iadului* — scrie *Plutarch* — *cu atâta întrec în mărime și în strâșnicie pe cele trupești (din lumea aceasta), pe cât se deosebesc cele visate de cele adevărate.* Și apoi pe lângă toate acestea să nu se uite nici vorba aceea că *cu adevărat pedeapsa cea mai mare a fiecărui păcat e în sine însuș și greșesc foarte ceice socot că păcatul numai atunci se răsbună, când ajunge pe mâna gădelui sau a pârcălabului; păcatele se răsbună de sine după ce s'au săvârșit, sau chiar și câtă vreme se săvârșesc.* Sau precum ziceă și *fericitul Augustin*: «*Tot sufletul cuprins de patima păcatului se pedepsește prin sine însuș*». Pentru aceea scrie *Plutarch*: *că chiar dacă n'ar pătimi nimica cei păcătoși, ci numai ar fi mereu muștrați de propria lor conștiință pentru păcatele lor, și încă foarte amarnic s'ar tortură sufletele lor.* Pentru aceea socot eu că cei fărâdelege nu mai au nevoie de răsbunător, nici de D-zeu și nice de om; căci destul chin și casnă le este viața. Acelaș învățat (*Plutarch*) a scris referitor la aceasta două cărți: în cea dintâi spune că fărâdelegea, în sine ajunge să-l facă nefericit pe cel păcătos, precum fapta bună mângăe și îmbucură, iarăș de sine, pe făp-

tuitoare; iar în a doua carte se întreabă, dacă sunt mai grele boalele sufletești decât cele trupești? la care răspunde, că da, sunt mai primejdioase boalele sufletești decât nevoile cele trupești; căci precum hainele de purpură și de barșon nu pot curmă durerile podagrei, sau precum coroana împărătească nu face să înceteze durerile de cap: tot așijderea și bunurile și plăcerile lumești nu amuțesc glasul conștiinței, ci o scocioresc și o înghimpă într'una ca niște spini neastâmpărați. — Gândiți doară, că a fost fericit *Alexandru*-împărat, care plângea cu hohot, că nu poate cuceri și vreuna din lumile despre care îi vorbiă astronomul său *Anaxarchus*, vreuna din stele; sau poate socotiți că va fi fost fericit, iarăși, *Iulius Caesar*, care încă a stăpânit lumea întreagă, dar care plângea de năcaz când cetea despre *Alexandru* cel Mare, că acesta la ce vârstă tineră a bătut pe *Darie* împărat, pe când el la o asemenea vârstă încă nu făcuse nici o ispravă. Sau mai doriți și alte pilde?

II. *A doua oară* să vedem pe scurt, ce e pricina, de cearecă D-zeu cu multe năcazuri și nevoi pe cei ce-i iubește?

Mai înainte de ce ar fi încercat să se lămurească Împăratul și Proorocul *David* asupra întrebării: cum se face, că necredincioșii par a duce de celea mai multeori lumea albă, vorba ceea, precând cei drepți adesea nu mai pot de năcazuri și nenorociri, spune, că și-a țintit mai întâi privirile la norocul și soarta necredincioșilor și îndată i-s'au stins toate nedumeririle, pentrucă a văzut, că norocul și fericirea lor e ca un vis. Așijderea ne spun și dreptul *Iov* și înțeleptul *Solomon*, că necredincioșii beau și se veselesc cu cântări de alăute și de chitară, dar într'o clipită vor fi aruncați în fundul iadului. Pe când din potrivă cei drepți se minunează de sfârșitul lor și tocmai fiindcă sunt certați de D-zeu, știu, că sunt iubiți de El.

Cunoașteți cu toții vorba ceea, îndeobște cunoscută, că *sfârșitul alege* sau *urma hotărește*. Aceasta așa e la toate celea, dar mai ales la oameni, la sfârșitul lor. -- Luata-ți vreodată seama: ce deosebire mare este între găină și șoim? Șoimul e mândru și frumos. Sboară așa de sus încât ochiul nostru slab îl pierde din vedere. E și prețuit la curțile împărătești și la domniile mari, căci îl hrănesc tot cu cărnuri alese, îl țin în încăperi curate și frumoase, îl îngrijesc bine și-l poartă tot în mâni: dar ochii îi sunt acoperiți și picioarele legate. Biata găină chiar din potrivă: se ține fără nici o grijă în curte, râcăie în gunoiu și-și scoate cu ciocul viermușleții din pământ și astfel se nutrește, iar când apucă la niște fărâməturi și alte rămășițe de pe mesele stăpânilor, inima ei: dar ochii și picioarele îi sunt slobode. Cu moartea însă se schimbă soarta. Șoimul putrezește în gunoiu; iar găina o prind din curte, o taie, o pregătesc bine o duc, ca cea mai gustoasă mănăcare, în tacămurile strălucite pe mesele domnilor. — Așa e și soarta credincioșilor și a necredincioșilor. Necredincioșii sunt întocmai ca și șoimii, mândrii, îngâmfăți, umblă cu nasul pe sus, șed în palate împrejmuți de servitorime multă; dar ochii lor sufletești nu văd

și sunt legați cu legăturile a mii de păcate. Iar când în urmă le vine moartea, trupul le putrezește în sicriu, iar sufletul li-se chinuște amar ca cel al bogatului din Evanghelie, în chinurile cele groaznice ale iadului. Pe când dreptii trăiesc năcăjiți în sărăcie și nevoi; dar ochii le sunt deschiși, ca să vadă pe D-zeu și cărările Lui și picioarele, le sunt slobode, ca să poată umbla întru voia Lui.

Tot acest adevăr ni-l înfățișază așa de limpede și pilda Mântuitorului, amintită deja, despre *Lazar* cel sărac și bogatul cel neîndurat. Înainte vreme cei păcătoși se puteau incurajă la fărădelegi cu aceea, că ziceau: că ce-a fi pe lumea cealaltă, nu știu, de vremece nime nu le-a venit de acolo, ca să le aducă vre-o veste. Christos însă prin pilda lui a făcut turtora cunoscut: cât de deosebită este soarta dreptilor de a păcătoșilor pe lumea cealaltă! Cât au fost în viață, sărmanul *Lazar* nici nu se putea mișcă din loc, ci zăcea, nu în odae pe așternut moale, ci afară pe gunoiu, plin de rane, flămânzând și însetoșind, dorind să se împărtășască și el cel puțin din fărămiturile ce cădeau de pe masa bogatului; dar' în neputința sa, necum să se împărtășească din acestea, ci mai îndură și nefericirea de a fi lins de câini, cași cum ar fi fost, nu un trup viu și simțitor și el, ci o mortăciune. Pe când bogatul «*se ospătă*» în fiecare zi! — Gândiți-vă însă la sfârșitul unuia și al celuilalt! Când a murit *Lazar*, D-zeu a trimis Ingerii din ceriu, de i-au adus sufletul său în sânul lui *Avraam*; bogatul cel îmbuibat însă se chinuia cumplit în văpaia în veci nestinsă a iadului. Gândește-te și tu acum, Iubite Creștine, a cărui soarte a fost mai bună? Alui *Lazar* cel sărac sau a bogatului nemilostiv? Socotește și tu: pe care din doi l-a iubit mai tare Domnul? pe sărmanul *Lazar*, care toată viața a trăit în sărăcie, sau pe bogatul, căruia i-a îngăduit câțiva ani de traiu bun pe lumea aceasta, pentruca să-l osândească la muncile iadului?

Fericitul *Augustin*, unul, ca să nu zic cel mai mare Părinte al Bisericii de Apus scrie în cea mai de seamă dintre lucrurile sale: *că dacă și-ar lua păcătoșii răsplată cuvenită încă în lumea aceasta, ce-ar mai fi să capete la judecata din urmă? Și tot așijderea dacă Domnul ar plini toate rugămințile dreptilor (tot în lumea aceasta), am fi ispitiți a crede că totul se mărginește la viața de acum: și nice nu ne-ar face prin aceasta mai buni și mai evlavioși, ci mai lacomi și mai nesațioși.* Pentru aceea sunt de lipsă așa dar năcazurile, sărăcia, nevoile, suferințele și tot soiul de nefericiri; pentrucă — precum spune acelaș fericit Părinte airea — *dacă noi iubim atât de mult lumea aceasta, deși e plină de atâtea nevoi ce-ar fi dacă n'am avea nimica de îndurat într'ânsa? Cum ne-am lipi atunci de ea?*

Văzut-ați ce fac doftorii cu cei bolnavi? Ei chinuiesc în chip și fel pe bolnavul, a căruia viață voiesc să o lungească: le dau numai de tot puțină de mâncare și beătură, îi operează, îi caută însă în schimb cu leacuri și doftorii, cari nu le vin bolnavilor la socoteală, încât adesea se par, că ei nu ar fi tămăduitorii, ci tiranii bieților bolnavi. Și numai când văd, că

nu mai pot ajuta nimica cu toată știința lor, îi dau voie bolnavului să ceară de mâncare și beutură ce-i dorește inima; de aceea adevăr grăește *fericitul Ieronim*, când zice că *a desnădăjduit doftorul când a încetat de-a mai lecuî*. Și de treaba asta nu se miră nime, de aceea însă ne uimim cu toții, că D-zeu *aici ne arde, aici ne taie și ne frige, ca să ne cruțe în veci*, precum zicea *fer. Augustin*.

Vita pe care vrei s'o junghii, n'o pui la lucru, ci o lași la hodină, o hrănești bine «până în ziua uciderii», precum zicea acelaș *fer. Părinte*. Pe cea de lucru însă o muncești din greu la arat, la cărat și alte poveri mari. — Oh, de-ați ști: la ce se îngrașă și bogățașul acela?! și la ce se înrumenește la față și domnul cutare! n'ați râvni de sigur la starea lui. Și din contră când vedeți suferințele dreptilor, nu trebuie să-i compătımim pe ei, ci pe nefericiții aceia, cari au adus pacostea pe capul dreptilor. Astfel nouă nu trebuie să ne fie milă de *Avel*, ci de ucigașul *Cain*; nu de *Iosif* cel bun, ci de frații săi vânzători; nu de dreptul *David*, ci de prigonitorul *Saul*. Vesel a fost și *Irod*, când a tăiat capul *Sfântului Ioan Botezătorul*, dar precum scrie și istoricul *jidov Iosephus Flavius*, drept răsbunare pentru moartea acestui drept a lăsat D-zeu, ca să-l bată și să-l nimicească cu desăvârșire socrul său, împăratul arab, iar mai apoi fu despoiat și de domnie și trimis în surghiun pe toată viața împreună cu preacurva *Irodiadă*. Pentru aceia deci tot omul drept și cu credință în D-zeu poate zice, ca și *Christos vrășmașilor săi*: «*nu mă plângeți pe mine, ci vă plângeți pe voi!*» (*Luca 23 v. 28*), căci suferința mea cea scurtă se va întoarce întru bucurie, iar bucuria voastră vremelnică întru întristare de veci.

Și pentruca și mai bine să ne dăm seama: că pentruce oare cearcă D-zeu pe cei drepți cu atâtea nefericiri, să ne aducem aminte, că nime nu este care să nu fi păcătuit măcar cu ceva împotriva lui D-zeu. Sfântul Apostol și Evangelist *Ioan* scrie: «*Încă de vom zice, că păcat nu avem, pe noi înșine ne înșelăm, și adevăr nu este întru noi*» (*I. Ioan 1. v. 8*). Iar pe lângă aceia nu este nici buruiană așa de rea și de stricăcioasă, care să nu poată aduce și ea vre-un folos și nici, va să zică, om atât de nemernic, care să nu fi făcut și vre-un bine. Dreptatea d-zeiască nu lasă nimica, nici bine nici rău, nerăsplătit. Și dupăce pe cei drepți nu vrea să-i pedepsească cu moarte vecinică pentru puținele lor păcate, cu dreptate este, ca să-i pedepsească cel puțin aici cu mici pedepse vremelnice. Și apoi iarăș dupăce păcatul vrednicește mai mare pedeapsă decât toate pedepsele la olaltă din lumea asta, nime nu are cuvânt să se plângă, că pe el l-a cercat D-zeu cu mai mult decât a fost vrednic. Nelegiuții încă făptuesc mult bine, pentru care își și capătă răsplata în lumea aceasta.

Apoi las' că și slăbiciunea noastră foarte ușor se poticnește de bu-nurile acestei lumi, căci bogățiile, onorurile și toate plăcerile lumii acesteia așa de ușor și așa de repede ne întorc gândurile dela D-zeu! Adevărată

milostenie săvârșește prin urmare Pronia cerească, când nu ne lasă să bem în toată tihna din cupa plăcerilor, ci mai amestecă și multă fiere și amar printre atâtea bunătați, ca să ne deguste dela ele. Căci precum zice înțeleptul *Seneca*: *dacă am trăi neconținut pe placul inimii noastre și nimica nu ne-ar aminti mizeria noastră omenească, ne-am îmbătă de atâtea plăcere!*

Știi cu toții ce fac mamele cu copiii lor. Ele văd, că dacă și-ar hrăni pruncuții tot numai cu laptele sânului lor, și nu-i vor deprinde și cu mâncări vârtoase, au să se facă niște slăbănogi și niște papă-lapte mola-tici, de aceea, deși știm bine că pruncilor le place numai laptele cel dulce, pentruca să-i dedee totuș și la mâncări mai tari, își ung sfârcul țitelor cu ceva amăreală, ca să și-i poată înțărca. Nici D-zeu nu vrea să ne crească tot cu bunătați, ca să nu ne prea moleșim, ci vrea să ne deprindă și pe noi cu *«hrană vârtoasă»*, vorba Apostolului, de aceea unge bunătațile acestei lumi cu fiere amară: cu foamete, cu secetă, cu boale, cu năcazuri, cu răzmerițe și alte nevoi, ca astfel să ne desvâțăm și noi, ca și copiii cei mici dela bunătațile acestei lumi. Și de altmintrelea, precum pruncuții odată se înțarcă, tot așisderea și noi, nu mult stăruim în calea acestei vieți, ci unul mai curând altul mai târziu călătorim cu toții către patria noastră cea cerească.

Și dimpotrivă bunătațile de cari se bucură păcătoșii sunt ca și merindea unghițelor, de care se bucură peștii. Câtă vreme pescarul nu scoate unghița din apă, peștelui îi umblă bine, dar îndată după aceea vede el, de ce s'a bucurat.

Și în tabără, scrie Seneca, poruncile cele mai grele se dau soldaților celor mai curajoși. Comandantul pe cei mai dragi ostași și-i trimite, ca să atace pe vrăjmaș noaptea sau să-l scoată din locul ce și-a ales. Și nime dintre aceștia nu va zice, că comandantul îi ține pe ei de oameni slabi. Vitejii petrec în tabără, ori veghiază la locul poruncit chiar plini de rane: în vreme ce destrăbalații își răsfață nerușinarea acasă între muieri. Fiindcă deci dreptii sunt fiii cei aleși ai Domnului, sunt vitejii Lui cei mult dragi, nu e nici o mirare, că și-i crește așa de aspru în năcazuri și în suferințe; și pe cari îi are mai dragi, pe aceia îi oțelește în lupte mai crâncene. Pe care fiu al său îl va cercă D-zeu cu suferințe mai multe, pe acela îl iubește mai mult, căci după cuvântul Sf. Apostol *Pavel* cei cari sunt *«fără dojană»* din partea Domnului sunt *«feciori din curvie iară nu fii»* (Evr. 12. v. 8.) Lui *Tobia* i-a spus Ingerul, că a trebuit să sufere, deoarece eră iubit înaintea Domnului. Și iarăș *Iosif* dintre toți frații săi mai drag l-a avut pe *Beniamin*, căci pe el l-a și năcăjit mai mult: i-a băgat paharul cel de aur în sacul său, pentruca să-l întoarcă apoi de pe drum și să-l aducă legat ca pe un hoț. De aceea și spune dreptul *Iov*, că de nimica nu s'a bucurat așa de mult ca tocmai de suferințele sale, căci preabine a știut că, precum grâul se îmblățește aspru pentruca să se curățească de pleavă și precum aurul se arde în foc, ca

să se lămurească: tot așisderea și dreptii prin focul curățitor al pătimirilor de aicea se pregătesc pentru raiul desfătării.

Nu e puternic decât copacul, pe care necurmat îl bat vijeliile, zice Seneca, căci acesta clătinat într'una de vânt poate slobozi rădăcini mai adânci în pământ, decât cei crescuți în văile adăpostite de orice vitregie a vremii. Chiții cei mari nu cresc în apele noastre dulci, ci în adâncimile mării celei amare. Așa și cei aleși ai Domnului se întăresc și cresc nu întru bunătățile, ci întru năcazurile acestei vieți.

În urmă nu-i adevărată nici jalba, că D-zeu plătește celor credincioși cu rău și celor necredincioși cu bine, căci nici binele care-l au păcătoșii nu e adevărat bine, ci mai mult numai o umbră, o nălucă și nici relele, pe cari le pățimesc dreptii nu sunt adevărate nefericiri.

Prorocul *David* zice că binele pe care-l au păcătoșii în lumea aceasta e ca și fericirea și binele care-l avem noi une-ori în somn. Celce flămânzește, zice *Isaia*, se satură în vis, dar trezindu-se e tot flămând, cel setos își stămpără setea în vis, când se pomenește însă, tot îi mai e sete. — Adevăr grăiește fericitul *Augustin*, când zice că inima noastră e pentru D-zeu și că nu are pace deplină, decât când se va odihni întru El, precum nici porumbul lui *Noe* nu a aflat stare nici alinare, până când nu s'a înapoiat de unde a plecat, din corabia lui *Noe*. Și apoi D-zeu pe fiii săi cei iubiți nu-i lasă să cadă în adevăratele rele, cum ar fi hoțiile, tâlhăriile, curviile și alte soiuri de păcate, cari ar răpi podoaba cea mai mândră a fiecărui suflet: cinstea și curățenia, ci le lasă dimpotrivă toate aceste podoabe ale sufletului, căutându-i necurmat cu dulci mângăeri sufletești și în mijlocul nenorocirilor celor mai mari. Nefericirile cari le îndură totuș une-ori dreptii, nu sunt nefericiri decât numai dacă sunt suportate rău, precum zice *Seneca*. — Își pierde cineva averile, — ce are a face? Un *Democrit* și alții atâția nu și-au aruncat ei, de voia lor, toate comorile ce le purtau cu sine, în mare, văzând că le aduce numai primejdie pe cap? La ce să ne mirăm deci și noi, când vedem, că Dumnezeu face câte unui ales al Său, ceea ce să obicinuesc a face de altmintrelea toți oamenii cumiți, când cere nevoia?

* * *

Dându-ne în sfârșit seamă de toate acestea, ne putem încredința, precum am spus dintru început, că nu avem de ce ne prici și răsvrăți împotriva Proniei dumnezeiești, când vedem năcazurile dreptilor și binele cel nălucit al necredincioșilor, ci urmând cuvântul Sfântului Apostol *Iacob toată bucuria să o avem*, când Dumnezeu ne cearcă cu «*multe feliuri de ispite*» (*Iacob 1 v. 2*); căci Dumnezeu nu obicinuește a răsfăța și a desmierdă pe fiii săi cei aleși, ci, dupăcum știm și din pilda *Sfântului Ioan Botézătorul*, a *Apostolilor*, a *Mucenicilor* și a tuturor *Sfinților*, trimite multe năcazuri și suferințe asupra lor. Căci e cu mult mai mare mărime a sluji lui Dumnezeu și a pătimi pentru El, decât a fi împrejmuț de slava cea

mai mare și de vălfa cea mai orbitoare a lumii. Privitor la aceasta scrie Sf. Ioan Gură de Aur, că împărații, craii și cu un cuvânt toți domnii cei mari se îndatinează a-și pune la început toate *titlurile* și vredniciile lor, dar sfântul Pavel, zice acelaș sfânt Părinte, lăsând la o parte toate titlurile și onorurile sale, se numește pre sine simplu: «*legatul întru Domnul*» (Efeseni 4 v. 1); căci mai mare cinste este a fi legat în lanțuri pentru Christos, decât a străluci în mărire împărătească. Pentru aceea se și mândrește Sfântul Pavel grăind: «*Umplutum-am de mângăere*» și «*priso-sesc cu bucurie întru tot năcazul nostru*» (II. Corint. 7. v, 4). Iar dela Sfântul Ioan Botezătorul a căruia naștere în ceriuri o prăznuim astăzi, să ne învățăm a cânta pe Christos, ori de câteori ajungem la mare nevoie și strâmtorare. Căci nu este leac, care să ne tămăduiască durerea sufletelor noastre decât la El! Amin.

DIVERSE.¹

1. *Când se trage perdeaua dela ușile împărătești.* Perdeaua se amintește deja în liturgia secolelor celor dintâi. În scrierile cari tratează istoria cultului divin, ni-se spune, că perdelele cari se foloseau la serviciul dumnezeesc și erau lucrate din materie fină, erau atârinate de columnele cari despărțiau naia bisericei — unde sta poporul — de locul unde să săvârșeau actele liturgice din partea preotului. Perdelele aveau menirea să ascundă dinaintea ochilor celor «*chemați*» actele, lucrările și momentele cele mai însemnate din slujba dumnezească. Cei «*chemați*» erau acei fii ai bisericei, cari încă nu erau botezați și încă nu cunoșteau toate misterele credinței creștine. Indată după ieșirea celor «*chemați*» din biserică, rămânând numai cei «*credincioși*», perdelele se desfăceau ca cei «*credincioși*» să vadă cu ochii lor toate actele cele mai însemnate din slujba dumnezească, căci actele acestea simbolizau și aminteau momente reale istorice din viața Mântuitorului.

Invățațul Probst ne dă despre perdele următoarele lămuriri: «*Ce privește perdelele, acestea erau atârinate de cancelii cari despărțeau presbiterul de naie, ca să acopere altarul și presbiterul dinaintea privirei celor neîntroduși; depărtându se penitenții, perdelele erau trase, ca cei credincioși să poată vedea lucrările sfinte. Iar ușile cari conduceau din atrium în naie, se încuiau*».

Despre perdele vorbește și sf. Ambrosie în epistola 51, când amintește faptul că nu a lăsat pe împăratul Teodosie să se cuminece, până ce nu va face pocăința.²

¹ Deschidem din nou aceasta rubrică, în care vom da cetitorilor noștri lămuriri asupra diferitelor întrebări ce ni-se pun. N. R.

² Offerre non audeo sacrificium, si volueris adsistere. Nu îndrăznesc să-ți dau cuminecătura, dacă voiești poți asista. -- Paulinus, Vita Ambrosii n. 24 p. 7. VIII.

Probst, tratând despre cuminecarea credincioşilor, face o notă cu privire la deschiderea uşilor: Non januas aperiri, sed vela altaris deduci scripsit Chrisostomus. Homil. 3 in epist. ad. Ephes. «Quando videris trahi quae in ostiis sunt cortynas, tunc existima coelum superne deduci». Nu a deschide uşile, ci a trage perdeaua altarului a scris, Christom. Homil 3 in ep. c. Efes. Când vei vedea trăgându-se perdele cari sunt pe uşi, socoteşte că cerul să deschide peste noi. (Goar p. 129 n. 178.)

Când se trage perdeaua de pe uşile împărăteşti şi când se închid uşile împărăteşti cu perdeaua? Aceasta depinde mult dela uzul introdus în diferite biserici. Consultând mai multe manuale şi opuri liturgice, am aflat că desluşirile cele mai amănunţite se dau în tipiconul redactat de spiritualul seminarului teologic din Cernăuţi, dl Gavriil Teleaga. După acest manual:

1. La vecernie perdeaua se trage de pe uşile împărăteşti înainte de binecuvântarea, cu care preotul începe slujba vecerniei. Uşile rămân apoi descoperite până la sfârşitul vecerniei.

2. La utrenie se trage perdeaua înainte de binecuvântarea dela începutul utreniei. Uşile împărăteşti rămân descoperite până după ecfonisul, «Cu mila şi cu îndurărilor». După acest ecfonis perdeaua e trasă peste uşi. La peasna a VIII din canon, tragem perdeaua de pe uşi şi uşile rămân descoperite, iar la «sfânt e Dl Dzeul nostru» iarăşi tragem perdeaua peste uşi.

3. La liturgie. Când liturgia se face separat de utrenie, atunci perdeaua se trage înainte de binecuvântarea «Binecuvântată este împărăţia Tatălui». Când liturgiei i-a premers utrenia, așa că îndată după utrenie se începe liturgia, atunci perdeaua se trage de pe uşile împărăteşti la «Şi acum» dela Mărirea laudelor, după care îndată urmează «Mărire ţie celui ce ne-ai arătat nouă lumina». Uşile împărăteşti rămân descoperite până după cuvintele «Fă bine Doamne întru bunăvoirea ta Sionului» etc. după eşirea cu darurile, când tragem perdeaua peste uşi. Perdeaua o tragem de pe uşile împărăteşti la cuvintele: «Uşile, uşile cu înţelepciune să luăm aminte», şi uşile rămân descoperite până la cuvintele: «Ale tale, dintru ale tale», când iar tragem perdeaua peste uşi.

Perdeaua o tragem de pe uşi la cuvintele «Mai ales pentru prea sfânta, prea curata» etc. Uşile rămân descoperite până la cuvintele «Să luăm aminte, sfintele sfinţilor», când iar tragem perdeaua peste uşi.

Perdeaua o tragem de pe uşi înainte de cuvintele: «Cu frica lui Dumnezeu, cu credinţă» etc. şi uşile rămân apoi descoperite şi deschise până la sfârşitul liturgiei.

Aşa ne spune părintele Teleaga în manualul d-sale. *Rajewski*, carele se ocupă mai ales cu ritul uzitat în Rusia, ne spune următoarele: Liturgia se prezintă ca o slujbă dumnezeiască săvârşită independent de orice altă slujbă. Sfârşind preotul proscomidia şi pregătindu-se pentru liturgie, îndată ce a zis «Doamne buzele mele vei deschide» etc. tragem

perdeaua de pe ușile împărătești. Ușile însă se deschid abia la intrarea cea mică, când cântăm «Mărire și acum». Ușile împărătești rămân descoperite până după intrarea cea mare când preotul a zis: «Fă bine Doamne întru bunăvoirea ta» etc.

Perdeaua o tragem de pe ușile împărătești la cuvintele «Ușile, ușile» etc. și ușile rămân descoperite până la «Sfintele sfinților» când tragem perdeaua peste uși.

Perdeaua o tragem de pe ușile împărătești înainte de cuvintele «Cu frica lui Dumnezeu» etc. și ușile rămân descoperite până la sfârșitul liturghiei.

Astfel expune Rajewski folosirea perdelei.

În Enchologhionul cel mare grecesc, tipărit la Veneția a. 1851 în care se cuprinde slujba celor 7 taine și liturgia sftului Ioan gură de aur, nu se dă nici o indigetare cum avem să folosim perdeaua.

În diferite biserici se află diferite obiceiuri. În unele biserici spre pildă, perdeaua se trage peste ușile împărătești la efonisul: «Ca sub stăpânirea ta fiind păziți» etc. și în decurs ce preotul se pregătește pentru ieșirea cea mare, ușile împărătești sunt acoperite.

Mai exacte mi-se par indicațiile din tipiconul părintelui Teleaga, care e compus — după cât am observat eu — după cărți rituale grecești, rusești și românești.

2. Când și cum se face tămâierea peste tot, și în special după ce a slujit proscomidia, căderea în altar se face întâi spre acesta, ori întâi prestolul în față și apoi în 4 părți, întorcându-ne și cădind apoi altarul tot?

La «Cuvine-se cu adevărat» se cădesc numai darurile ori întreg altarul?

De câteori se cădește biserica întreagă, și când numai de pe amvon?

Tămâierea se face în genere la slujbele sfinte săvârșite în biserică și la cele săvârșite afară de biserică. Tămâierea se face de obicei în forma crucii.

În privința tămâierii după proscomidie, iată ce zice *Simeon Tesalonicianul*: «Deci tămâind darurile celece sunt la dumnezeiasca proscomidie, ca pe niște aduse și dăruite lui Dumnezeu și ca niște închipuiri fiind preasfântului trup și sângelui, zice rugăciunea proscomidiei și chiamă pe Dumnezeu și Tatăl. etc...»

Astfel făcând sfârșit, cădește proscomidia și sfânta masă în chipul crucii, după aceasta toată partea bisericască, arătând că Dumnezeu întâi a dat darurile întru sfinți și prin sfinți întru ceilalți. Ce privește tămâierea înaintea liturghiei, cum e a se face, *Simeon Tesalon.* zice: «Mai înainte de liturgie se începe tămâierea dela jertfelnic dându-se în toată biserica, și iarăși la jertfelnic se întoarce, pentru că începutul și sfârșitul bunătăților este Dumnezeu, iar scaunul și locul lui este jertfelnicul. Drept aceea tot-

deauna așa să se tămâieze, adecă să se înceapă dela jertfelnic tămâierea și la jertfelnic să se sfârșească».

La proscomidie tămâiem darurile, prestolul jur împrejur, apoi icoanele din altar, respective altarul întreg.

La «Cuvine-se cu adevărat», tipicul, presupunând că este și un diacon, prescrie ca preotul să tămâieze darurile, iar diaconul altarul întreg. În lipsa diaconului preotul are să facă aceasta. În diferite biserici e uz diferit.

Biserica întreagă o cădim: a) La vecernie, până ce cântă strana «Doamne strigat-am», și la litie, până ce se cântă stihurile dela litie b) La utrenie: la începutul utreniei până la «Tatăl nostru», când trebuie să fi ajuns la ușile împărătești, și dinnaintea lor zicem ecfonisul «Că a ta este împărăția» etc. Până se cântă troparul învierii «Bine ești cuvântat Doamne» etc.; la sărbători când se cântă pripeala și psalmul sărbătorii; când scoatem crucea din altar. Când cădim biserica întreagă. începem dela prestol, cădim în față, apoi încunjurăm prestolul pe la dreapta, trecem înaintea ușilor împărătești și cădind iconostasul, cădim apoi biserica întreagă, ne întoarcem iar la ușile împărătești și cădind icoana Mântuitorului și cea a Maicii D-lui, cădim prestolul în față și cu aceasta încheiem.

Numai altarul îl tămâiem după proscomidie și la «Mai ales pe Preasfânta» etc.

Altarul și dinaintea iconostasului tămâiem la vecernie, când facem ieșirea; la Utrenie după peasna 8. la «Pe născătoarea de Dumnezeu»; la «Mărire ție celuice ne-ai arătat nouă lumina». La liturgie, la «Sfinte Dumnezeule» — în unele locuri, în decursul cetirii apostolului — la che-ruvic, înaintea ieșirii celei mari.

Darurile le tămâiem la sfârșitul proscomidiei; înaintea eșirei celei mari, după ce am pus aerul pe ele și le-am așezat pe altar (3 ori Rajenski p. 218) și nainte de ce le luăm de pe altar ca să le ducem iar la proscomidiar (3 ori Rajenski p. 261).

Cu privire la tămâie și tămâiere aflăm la *Simeon Tesalonicianul* următoarele explicări: Ce însemnează tămâia? (pag. 254) Tămâia care începe dela jertfelnic însemnează Darul duhului Sfânt cel dătător și bine mirositor.

Ce însemnează a tămâia sfânta masă împrejur: (pag. 259). «Intrând și tămâind sfânta masă împrejur se închipuiește venirea Duhului printr'ânsul care înălțându-se Christos la ceriuri a venit din ceriuri cătră noi».

Pentru ce tămâiem înaintea evangheliei? «Inaintea evangheliei este tămâierea, pentru darul duhului cel dat din evanghelie în toată lumea».

Pentru ce tămâiem după proscomidie (cap. 95): «Deci cu aceasta săvârșind preotul proscomidia, aduce lui Dumnezeu tămâie întru mulțumirea lucrului și venirea darului duhului sfânt, căci tămâia însemnează chipul Duhului, dupăcum mărturisește și rugăciunea care zice: «Tămâie

îți aducem fie întru miros». . . . «Preotul cu aducerea bunei mireme a tămâiei cinstește împreună și pe Dumnezeu, arătând cum că lucrează și cu Duhul sfânt și cumcă dela taina aceasta se varsă în lume darul Duhului sfânt».

3. Când nu e vohod la vecernie, ne îmbrăcăm în felon ? și când se face îmbrăcarea peste tot ?

În Tipiconul de Teleaga pag. 456 aflăm: La Vesperinul mic și de toate zilele nu se deschid ușile ; preotul *nefiind îmbrăcat în felon* zice ecteniile etc. Tot așa și la utrenia de toate zilele de peste săptămână (nefiind îmbrăcat în felon) p. 457.

Felonul îl îmbrăcăm la vecernie cu vohod, înainte de «Mărire» dela «Doamne strigat-am».

Felonul îl îmbrăcăm la utreniile din dumineci și serbători, în cursul antifoanelor¹⁾.

Pentru sfta liturgie preotul se îmbracă înainte de proscomidie.

Când utrenia e în legătură cu liturgia, preotul se îmbracă între peasna 3 și 8.

4. Cum se pregătește preotul imediat înainte de a da binecuvântarea la liturgie ? și cum înainte de a ieși cu darurile ?

Nainte de liturgie preotul se închină de 3 ori, zicând rugăciunea «Impărate ceresc» apoi «Mărire întru cei de sus» (2 ori) și «Doamne buzele mele vei deschide» (1), sărută sfta evanghelie, masa, crucea, și făcând cu sfta evanghelie semnul crucii peste antimins, dă binecuvântarea.

Înainte de a ieși cu darurile, preotul cetește rugăciunea: «Nimenea din cei ce se leagă» etc. zice cheruvicul (3 ori) cu mâinile ridicate, iar când zice aliluia întreit, face câte o închinare adâncă naintea prestolului; sărută antimisul, sfta masă, crucea, tămâiază după obicei, apoi la proscomidiar încă tămâiază, se închină și zice de 3 ori «Dzeule curățește mă pe mine» etc. sărută sfințele daruri și crucea acoperemântului celui mare de pe daruri, ridică acest acoperemânt pe umeri zicând «ridicați mâinile» etc. (Teleaga p. 393 sq. Probst. p. 430).

5. Cum e corect a se zice: înțelepciune drepti, ori înțelepciune dreaptă ?

În textul grecesc din Euhologion, în tot locul e *σοφια ορθοι*, ceea ce se traduce prin: înțelepciune, drepti. Probst încă traduce astfel (în limba germană: Weisheit, aufrecht). Prin uz s'a introdus «înțelepciune dreaptă». Simeon Tesalon. (cap 98) vorbind despre rugăciunea dela ieșirea cea mică, pe carea o rostește preotul naintea ușilor împărătești zice: Deci după rugăciune ridicându-se, se arată învierea, care înviere se arată încă cu înălțarea sfintei evanghelii și cu glasul diaconului care zice: «Înțelepciunea îndrep-

¹⁾ În unele biserici e obiceiul, că preotul îmbrăcat în felon cădește biserica, până ce cântă stranele troparele învierii.

tează, adică că înviind ne-a îndreptat și ne-a învățat pre noi». Luând în considerare originalul grecesc, corect ar fi «înțelepciune, drepti».

Deslușiri mai amănunțite referitoare la întrebările acestea, se pot afla în următoarele opuri:

1. Euhologion grecesc, tipărit în Veneția 1851.
2. Traducerea în limba germană a euhologionului grecesc, făcută de Mihail Rajewsky, edată la Viena 1891 2 Tom.
3. Tipiconul cu note ritualistice, de spiritualul seminarial Gavril Telega. Litografat, Cernăuți 1901.
4. Liturgie des 4-ten Jahrhunderts u. deren Reform. Dr. Ferdinand Probst, edat Münster i. W. 1893.
5. Manual de teologie practică de Dr. Teodor Tarnavski. — Litogr. Cernăuți 1897.
6. Tractat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe etc. de Simeon Tesaloniceanul, Retipărit după traducerea românească din 1765, de Toma Teodorescu la 1865 în București.
7. Liturgia sau explicarea serviciului divin de P. Lebedev, tradusă de iconomul Nicolae Filip București 1899.
8. A romai kath. egyházi szertartások kézi könyve de Némethy Lajos. Budapest 1902.
9. Geschichte des christlichen Gottesdienstes. de H. A. Koestlin. Freiburg in B. 1887.

La întrebările asupra cărora îmi cere deslușiri un mai tiner frate în Christos, am crezut să răspund în revistă, crezând că pe toți on. preoți îi interesează. Cu timpul poate se va face un studiu mai larg, când apoi voi fi în situația plăcută de a răspunde și la întrebările puse, «de ce se face așa și de ce nu altfel»? Pentru de a putea răspunde la aceste întrebări, se cere un studiu vast, pentru care deocamdată îmi lipsesc lucrările necesare.

Prof. Crăciunescu.

VIAȚA BISERICESCĂ.

Icoane românești.

N'avem icoane românești. Cei mai mulți își împodobesc pereții odăilor cu icoane străine și sunt siliți s'o facă. Dacă acestea icoane ar fi cel puțin totdeauna bune reproduceri după tablouri în adevăr artistice sau chiar celebre, atunci ele n'ar fi numai o adevărată podoabă a casei, ci ar contribui totodată și la educația generațiilor tinere, obicinându-le de cu vreme cu opere alese de artă. Dar câți din cei ce-și cumpără icoane au vremea și orientarea necesară ca să aleagă ceva în adevăr de valoare, iar dacă, la oraș, tot se mai găsește câte un sfătuitor bun, apoi cei dela țară sunt avizați numai la sfatul negustorului, care firește că vrea să-și vândă marfa. Așa se explică că în unele case românești vedem pe-

reții împodobiți cu icoane fără gust și fără nici o valoare. Țăranii noștri care cumpără mai ales icoane sfinte, sunt siliți să le ia din târg, dela negustorași ambulănți, cari vând o marfă proastă, niște icoane în culori strigătoare, făcute anume ca să speculeze cu ele gustul naiv al poporului.

Ar fi timpul suprem să facem ceva și în direcția aceasta mai ales să nu mai lăsăm poporul pradă speculei negustorașilor mărunți, cari îi scot bănișorii din pungă și-i dau în schimb o marfă fără valoare și adeseori cu totul străină de viața lui sufletească. Cât pentru publicul dela oraș, acesta are exigențe ce sunt cu mult mai greu de satisfăcut. În schimb însă e mai independent și mai orientat și va ști mai ușor să-și procure și singur icoane bune și icoane românești.

Chestiunea e destul de însemnată. Ea are și o parte pur culturală și una economică. Sub amândouă raporturile este desigur sub demnitatea unui popor ce se pretinde cult, să nu-și poată îndeplini singur o trebuință culturală așa de însemnată ca aceasta. Prin icoane bune se poate înrâuri foarte mult educația tuturor, și nu este permis să dăm din mână acest mijloc de creștere, mai ales astăzi când ni se tot restrâng mijloacele. Dar aceste icoane ar putea să fie și un însemnat izvor de câștig pentru institutele noastre de editură și pentru societățile noastre culturale.

Să nu se creadă că ar fi un lucru prea greu de făcut cu slabele noastre mijloace. Firește că nu trebuie să încercăm marea cu degetul. Reproduseri artistice de icoane celebre nu vom putea face deocamdată. Dar nici nu ne trebuiesc. Ceeace ar trebui în rândul întâi, ar fi: icoane sfinte și portretele bărbaților noștri mari, și acestea se pot face destul de ușor. Vă aduceți aminte de frumoasa icoană a Mântuitorului, reprodușă de revista «Luceafărul» după pictura maestrului Smigelschi din Catedrala din Sibiu, și răspândită în sute de exemplare, care împodobesc astăzi, frumos încadrate, pereții multor case românești. Tipografia Arhidiecezană a tipărit nu de mult în 5000 de exemplare un portret al lui Șaguna pe care îl vinde cu prețul de 4 bani. În câteva săptămâni s'a vândut toată ediția și acum s'a tipărit a doua spre a putea satisface comanda de sosesc din toate părțile. De cumpărători, precum vedeți, n'ar fi lipsă.

Ar trebui numai să se facă un lucru sistematic. Consistoriile noastre ar avea chiar datoria să se îngrijească prin tipografiile lor de a pune la dispoziția credincioșilor bune și frumoase icoane sfinte. Cel din Sibiu, de pildă, ar putea începe cu reproducerea icoanelor din Catedrală.

De o serie de portrete ale bărbaților noștri mari, ar putea să îngrijească «Asociațiunea» și experiența «Tipografiei arhidiecezane» cu portretul lui Șaguna cred că e destulă garanție că nu numai n'ar păgubi nimic, ci ar putea chiar să dobândească un venit oarecare în folosul altor întreprinderi culturale ale ei.

Dr. I. B.

Duhovnici tractuali.

O însemnată chestiune a vieții noastre pastorale, poate cea mai de căpetenie, — puterea spirituală în scaunul mărturisirei — e lăsată părăgînirii. Nu vom zice, că nu s'ar mărturisi credincioșii noștri cel puțin odată în an și totdeauna când sunt atinși de frica morții, dar nici aici formalitatea nu salvează principiul. Pentru muribund spovedania e mijlocul de curățire a sufletului numai, ca să se poată împărtăși cu taina cuminecătorei, merinde pe un drum de veci; nu numai atât trebuie să fie însă mărturisirea pentru cel sănătos. Adevărata mărturisire, trebuie să fie pe lângă *bata curățitoare* a sufletului de scăderile morale și privilegiul însușirii unei forțe, care să determine hotărârea nestrămutată de îndreptare a vieții în toate nuanțele sale. În această atribuție a sa mărturisirea rămâne cu rari, foarte rari, excepții — fără efect. Pricina zace în ambele părți, penitentului îi lipsește puterea voinței, iară duhovnicului pricepera și râvna de a ști stărni această voință. Pentru-ca preotul să stea cu vrednicie în scaunul mărturisirii, unde primește, cu desăvârșită încredere din parte fiilor săi sufletești, mărturisirea lor despre viață și fapte, trebuie să fie un adevărat psiholog și în aceeași vreme doftor, judecător și tată. În acest respect poate era mai bine întocmirea veche a duhovnicilor găsiți de episcop mai destoinici, cărora li-se încredința sarcina îngrijirii sufletului preste mai multe parohii, cari și ele își aveau preoții lor pentru funcțiile religioase, fără a fi toți duhovnici. De bună seamă această întocmire ar întâmpină grele piedeci în aceste vremi atât de sărace în pilde de jertfă și râvnă apostolică, dar în acelaș timp nu putem retăcea destăinuirea nepriceperii aproape generală și firească, mai ales la noi tineri, de a nu ne știu folosi de puterea de duhovnic cu bun rezultat întru delăturarea scăderilor și sădirea virtuților morale, naționale s. m. pentru a da adevărata *educație țaranului*, care ține încă cu o alipire înconștie, dar neclătită la rânduelile noastre bisericești. Tocmai pentru aceasta spovedania ar fi cel mai desăvârșit de potrivit mijloc pentru propoveduirea adevăratelor principii și ideilor nobile pentru viață. Cunoaștem puterea de minuni făcătoare a mărturisirei, ca armă — nu totdeauna creștinește întrebuințată — în mâna clerului apusan. Partea bună ar trebui să o învățăm și noi dela ei. Ori dacă nu, să o împrumutăm dela o biserică ortodoxă, ca cea rusească, unde chestiunea mărturisirei e o adevărată organizare launtrică. E supusă de aproape privegherii episcopului eparhial nu numai preoțimea, dară și toți credincioșii. Preoții au îndatorirea strictă de a raporta an de an asupra împlinirii datoriei credincioșilor de a se mărturisi și cumineca și dacă unul sau altul întrelasă această datorie, 2--3 ani episcopul «pune asupra acelei persoane epitemie (canon) canonică.»¹ Aceiași orânduire și mai strictă e privitoare la cler, monahi și învățători. «Pentru mărturisirea clerului în fiecare protopopat se desem-

¹ Drept. bis. I. S. Berdnicov.

nează câte unul sau mai mulți duhovnici dintre preoții locali, aleși de cler și confirmați de episcop. Duhovnicul fiecărei circumscripțiuni prezintă episcopului câte un catalog de clerici, cari și-au îndeplinit datoria de a se mărturisi»¹ odată pe an, cum orânduște și Pravila la cap 321, pentru arhieru, preot, diacon sau și simplu monah.²

Instituirea duhovnicilor tractuali — cari n'ar fi cei mai potriviți totdeauna protopopii — prin episcop, după ascultarea preoțimei, ar fi un însemnat câștig în prestigiul clerului, în fața poporului, care va lua pildă dela preotul său, și în aceeași vreme din povața celui mai iscusit și priceput duhovnic al tractului am putea culege îndreptări potrivite a suplini lipsa cunoștințelor duhovnicești și cei mai puțin pricepuți.

«Preotul în scaunul mărturisirei» ar putea forma de altfel obiect de discuțiune într'un an în toate conferențele preot. căci chestiunea e destul de importantă, sau cel puțin tot atât ca «înființarea de fonduri bisericești».

Preotul *P. Morușca*.

Chestia reunirii bisericilor.

Studiul ce am început a publică în chestia reunirii bisericilor se va continua cu numărul viitor, urmând discuția despre dogma primatului papal și despre «filioque». Dl Virgil Pop, care a pus în discuție această chestie din partea fraților uniți cu Roma, scrie (în «Unirea» Nr. 49) referitor la cele publicate de noi următoarele: «Urmărim cu viu interes discuția ce s'a încins la noi, la Români, în jurul chestiei unirii bisericilor, urmărim — zic — cu viu interes, pentrucă cu bucurie vedem, că cu armele științii începe a se lucră pentru clarificarea și rezolvarea unei chestii atât de importante; înțeleg articolele d-lui Dr. N. Bălan din «Revista Teologică». Ca și dl V. Pop, considerăm și noi chestia reunirii bisericilor ca având o deosebită importanță, nu numai în interesul creștinătății întregi, ci și în special pentru noi Români. Din cauza aceasta, în continuarea discuției vom face propuneri concrete privitoare la reunirea dintre noi Români într'o biserică.

Dacă nu consideră toți scriitorii bisericești din diferite tabere chestia reunirii ca ceva posibil, trebuie să ne bucurăm, că sunt mulți și de aceia, cari doresc reunirea bisericilor cu ardoare și lucrează pentru realizarea ei. Dintre bisericile din Apus, îndeosebi cea a «catolicilor vechi» face propagandă în această direcție, fiind privită cu frumoase nădejdi și din partea bisericii ortodoxe. Imdată ce s'au separat de biserica romano-catolică la a. 1870 după sinodul vatican, catolicii vechi au luat în programul lor și chestia reunirii bisericilor și o agită mereu. La a. 1874 și 1875 s'au ținut în Bonn doue conferințe, la cari au luat parte teologi de ai bisericii catolicilor vechi, ai celei anglicane, protestante și ai bisericii ortodoxe din

¹ Drept. bis. I. S. Berdnicov p. 477.

² Drept. bis. V. Pocitan p. 156.

diferite țări. Din biserica ortodoxă a României au participat la conferința din a. 1875 episcopul *Ghenadie* al Argeșului și *Melchisedec* al Dunării de jos, luând parte la discuțiile ce s'au purtat asupra chestiei lui «filioque». Ca bază a încercărilor de reunire se luaseră atunci mărturisirile de credință și instituțiile cari au existat în vechea biserică ecumenică. Deși acele încercări n'au produs rezultatul dorit, totuș au trezit mari speranțe de reunire a bisericilor, cari au fost reprezentate la acele conferințe, într'un viitor mai apropiat. Ca dovadă a acelor speranțe ne poate servi și scrisoarea, pe care mitropolitul *Antonie* al Petersburgului a trimis-o din încredințarea sf. Sinod al bisericei rusești congresului internațional al catolicilor vechi ce s'a ținut în Septemvrie trecut în Viena. Dăm acea scrisoare după «Revue internationale de Théologie» nr. 69 în traducere rom.:

«Urmând pildei Mântuitorului, care înainte de patimile Sale s'a rugat Părintelui Său cel ceresc ca toți învățăcei și următorii Săi «să fie una», să roagă mereu la slujba ei dumnezească și biserica ortodoxă a Răsăritului pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru împreunarea tuturor.

Așteptând cu credință împlinirea cuvintelor Domnului, că odată va fi «o turmă și un păstor», biserica ortodoxă — păzitoarea adevărului ecumenic — se bucură cu sfântă bucurie de ori ce mișcare între creștini, care are de scop cunoașterea și întărirea adevărului. În această direcție au lucrat și lucrează dintre creștinii occidentali cu un zel deosebit catolicii vechi. Din această cauză, biserica rusească prin cei mai buni teologi ai ei s'a arătat îndată la începutul mișcării catolice vechi și se arată încă față de ea cu o deosebită simpatie. Și acum m'a încredințat sf. Sinod al ei, să salut al optălea congres internațional al catolicilor vechi cu dorința, pentru care ne rugăm, ca lucrările lui să fie încoronate cu succes și ca împreunarea sfintelor lui Dumnezeu biserici să se realizeze.

Precum îi este cunoscut bisericei catolice vechi, cu încuviințarea sf. Sinod s'a constituit în Rusia o comisie specială de învățați, care are scopul de a lămuri deosebirile de păreri teologice dintre catolicii vechi și ortodoxi și care stă în pertractări cu comisia din Rotterdam a catolicilor vechi, înființată în vederea aceluiaș scop. Rezultatul de până acum al acestor pertractări a fost, că s'au clarificat și redus multe deosebiri de păreri, iar altele s'au înlăturat cu desăvârșire. Aceasta ne îndreptățește să sperăm, că cercetările teologice și continuarea pertractărilor dintre ambele comisiuni vor avea de rezultat (să dea Dumnezeu!) reunirea ortodoxilor și a catolicilor vechi într'un viitor nu tocmai îndepărtat, acea reunire, pentru care s'a rugat Isus Christos, capul bisericei».

În aceiaș revistă, la care colaborează din când în când și teologi ortodoxi ni-se mai spune, că prof. ortodox *M. Krasnozen* a publicat din incidentul congresului catolicilor vechi în «Cerkovnyja Vedomosti», organul sf. Sinod al bis. rusești, un articol mai extins, în care se ocupă cu desbinarea dintre biserica răsăriteană și cea apuseană, apoi despre separarea

catolicilor vechi de aceasta din urmă, accentuând cu simpatie, că catolicii vechi au lucrat mult pentru reunirea bisericilor pe bazele credinței celor dintâi secole creștine. Prof. Kr. are speranța, că în veacul al XX-lea se va realiza măcar opera reunirii catolicilor vechi cu biserica ortodoxă, dacă nu și cea dintre ortodoksi și romano-catolici.

N. Bălan.

MIȘCAREA LITERARA.

CĂRȚI.

Propagandă papistă și întâmplările bisericesti de azi, e o broșură a d-lui *Const. C. Diculescu*, prin care demaschează propaganda papistă ce s'a pornit prin revistele «Vestitorul» și adormita «Biserică Română». Ca adnex se dă și o bună lecție critică d-lui C. Cernăianu, autorul scrierii ultratendențioase «Biserica și Românișmul».

Nu putem crede celece ni-le spune dl Diculescu cu privire la P. S. Sa păr. episcop Gerasim al Romanului, că adevărat ar sta în legături cu propagandiștii și ar sprijini acțiunea lor. P. S. Sa a respins această învinuire la senat, și noi îl știm pe traducătorul operei «*Papalitatea eretică*» de Dr. Vl. Guettée cu mult mai bun ortodox, decât ca să poată face cauză comună cu contrarii bisericeii noastre. Din aceeaș cauză nu putem aproba nici articolul «Propaganda papistă în România» din «Tel. Rom.» Nr. 138 în partea lui referitoare la P. S. Sa. De altcum «Tel. Rom.» — consecvent cu principiile sale «moderate» — a ținut și în această afacere partea celorce merg cu stăpânirea, reproducând în câteva rânduri din celece s'au scris în contra P. S. Sale păr. episcop al Romanului. Așa a reprodus în Nr.ii 120 și 121 din broșura «Anatema?», dar nu ține să reproducă și combaterea acelei broșuri din ziarul «Evenimentul» dela Iași Nr. 224—227, cel puțin spre a da informațiuni complete cetitorilor.

Școala lui Șaguna de *Dr. Petru Șpan*. Sibiiu, 1909. În această lucrare apărută cu ocazia centenarului nașterii lui Șaguna, autorul arată opera mare a nemuritorului ierarh pentru luminarea bisericeii celei vii prin școală și prin bărbații de școală, pe cari i-a crescut. O recomandăm călduros.

Moștenirea lui Șaguna, de *Dr. Alexandru Bogdan*, e o broșură, care ne dă un însuflețit discurs rostit de autor la serbarea școlară ținută la 4/17 Octomvrie 1909 în sala festivă a liceului român din Brașov. Prețul 20 bani.

Fecioara dela Orleans, dramă romantică de F. Schiller, trad. de *Maria Cunțan* și însoțită cu un studiu istoric de *Dr. Eleonora Lemény*. Sibiiu, 1909. Această bună traducere, pe care ne-o dă aprețita noastră poetă, e foarte potrivită ca dar de sărbători pentru iubitorii de literatură.

În editura lui W. Krafft din Sibiiu au apărut următoarele două călendarare pe anul 1910: *Amicul Poporului* și *Calendarul Săteanului*.

În editura tipog. H. Meltzer a apărut: *Călimdarul Poporului* pe anul 1910. Prețul 40 fil.

Negru Vodă și epoca lui, de Dr. Atanasie M. Marienescu membru al Academiei Române. Extras din analele Acad. Române București, 1909. Prețul 50 bani. E un studiu istoric lucrat cu competență pe baza unor largi cercetări.

Adaus la Partea a VI-a din Memoriul lui Iosif Șterca Șuluțiu de Cărpeneș. Sibiu, 1909. Conține prețioase informațiuni și rectificări de păreri cu privire la Avram Iancu. E interesantă corespondența autorului cu istoricul Friedjung.

Din „*Biblioteca pentru toți*” am primit următoarele broșuri:

Bătrâneța, trad. de Paul Ionescu după Elie Metchnikoff Nr. 499.

Scritori vechi, de Th. D. Speranța. E al 500-lea număr al acestei publicații.

Descrierea Moldovei, de Dimitrie Cantemir. Nr. 507.

*

Noi — și ceilalți Români, o broșurică de 31 pag. în care se rețipăresc din «Foaia Poporului» 5 articoli scriși de dl Silvestru Moldovan pentru a trezi interesul și dacă se poate o discuție mai largă asupra chestiei «organizarea economică», cu privire la care, noi cei din Statul ungar stăm mult mai rău ca frații din Regat ori din Bucovina, cum constată autorul. Chestiunea și-ar găsi rezolvire norocoasă mai bine în mâna «Solidarității» singura noastră organizație economică-financiară, lăsând la o parte puținele reuniuni economice, neputincioase a realiza o organizare generală a stării noastre economice, și ea destrămată.

CRONICĂ BISERICESCĂ-CULTURALĂ.

Tuturor cetitorilor, colaboratorilor și prietenilor revistei noastre le poftim: An nou fericit!

Cu acest salut creștinesc intrăm în anul 1910. Perspectiva ce ni-se deschide nu este luminoasă, pentru că nori negri, amenințatori, stau ridicăți pe orizontul bisericii noastre. Descărcarea furtunei se apropie, căci celor ce li-se pare că împărătesc neamurile, nu le stăpânesc pe ele în duhul păcii și al dragostei, care cu fiecare popor știe vorbi în limba lui, ci sub impulsul egoismului și al nedreptății atentează la bunurile pe cari Dumnezeu le-a hărăzit pe scama fiecărui neam. Dar noi știm, că după furtună se curăță atmosfera și soarele apare mai strălucitor; de aceea, în

fața tempestății ce ne amenință, privim cu încredere în viitorul bisericii noastre și așteptăm cu nădejde răsărirea soarelui dreptății și pentru noi. Datorința ce ni-o impune seriozitatea situației e, să ne oțelim puterile și să ne grupăm cu toții — cler și popor — în jurul stindardului dreptății purtat de căpeteniile noastre bisericesti și naționale, să fim cu adevărat o *biserică luptătoare*, pe care nici porțile iadului să nu o poată birui! Să lăsăm la o parte neînțelegerile și bănuielile dintre noi, și să ne prefacem într'o fortăreață, apărată dela cel mai sus până la cel mai jos oștean de un gând și o voință neînfrântă. Să ne încredem în conducătorii noștri, cari vor ști afla tactica înțelepciunii și armele curajului, ca, cu

sprijinul nostru, să ducă dreptatea cauzei noastre la izbândă, spre folosul obștească al bisericeii, preoțimeii și neamului nostru.

Între asemenea împrejurări critice trecând pragul anului nou, revista noastră își va înțelege chemarea de a întări izvorul de însuflețire, de a completa mijloacele de muncă rodnică pe terenul bisericesc. Ea va intra în casele cetitorilor noștri pentru a se instrui, a se îndemna și încuraja împreună, spre binele și folosul bisericeii celei vii și a preoțimii noastre.

Tendența revistei în viitor va merge în direcția indicată prin cei trei ani de existență de până acum.

I-se face obiecțiunea, că pentru unii dintre preoți ar fi prea abstractă. — Am publicat și vom mai publica, ce e drept, din când în când și studii de conținut mai teoretic, cari presupun o oarecare pregătire, care poate nu o au toți cetitorii — dar partea cea mai mare din cuprinsul revistei se referă la terenul istoric, moral, omiletic, catehetic, la viața bisericească, la mișcarea literară în biserică și la tipic. Și credem a nu trece marginele modestiei, când susținem, că oricând întorcându-se cetitorii la revista din anii trecuți, vor găsi în ea publicații, cari n'au numai un folos trecător, ci își păstrează valoarea timp îndelungat, putând îmbogăți o modestă bibliotecă privată. Pentru anul în care am intrat avem în rezervă lucrări frumoase și de valoare, cari vor interesa pe on. cetitori.

O altă obiecțiune, și aceasta pe deplin îndreptățită, e: că revista apare neregulat. Cauza apariției neregulate a fost, de-o parte temerea de eventuale deficite din lipsa de abonamente suficiente, iar de altă parte, greutatea începutului, cari nu ne-au permis să scoatem revista când voiam, ci când puteam. În schimbul întârzierilor însă, ne-am dat silința să recompensăm pe on. cetitori totdeauna prin material bogat și bine ales.

Dupăce prin lucrarea de până acum ne-am mai netezit calea, iar revista — sperăm — și-a câștigat un credincios cerc de cetitori, cari o apreciază după merit, *de aici înainte va putea să apară regulat, cel mai târziu până la 5 st. v. a fiecărei luni.*

Dacă s'ar abonă la revista *măcar jumătate* dintre preoții întregii noastre mitropolii, ceea ce pe lângă oarecare bunăvoință și interes nu ar fi imposibil, — atunci va apare de două ori pe lună, cu un supliment pentru predici și traduceri din sf. părinți ai bisericeii. Tot în anul acesta vom începe a publica și o «*Bibliotecă a Revistei Teologice*», care va răspândi cunoștințe folositoare din domeniul religiei și al bisericeii între preoți și intelectualii noștri mireni, și care se va da abonaților revistei cu prețul de jumătate.

Deci dela sprijinul moral și material al on. cetitori atârână, să avem o revistă care să stea la înălțime și să inițieze o mișcare spirituală mai vie în sânul preoțimeii și al bisericeii noastre. Nădăduind acest sprijin trebuincios, *apelăm la cărturarii bisericeii noastre și mai ales la onorata noastră preoțime, să nu lase să se stingă această lumină spirituală, pe care am aprins-o din dragoste pentru progresul nostru, ca să lumineze tuturor celor din casa sfintei noastre bisericeii!*

Consistorul superior bisericesc, înființat prin noua lege sinodală în biserică ortodoxă a României, s'a întrunit înainte de sf. sărbători ale Crăciunului spre a-și începe activitatea. Din partea membrilor săi s'a accentuat necesitatea unui asemenea organ, chemat să introducă viața nouă în organismul bisericeii. S'a votat un regulament intern al consistorului superior; s'a propus ca membrii lui să poarte ca semu un culion distinctiv; s'a discutat despre fabricarea luminărilor de ceară; despre ridicarea salariilor preoților; s'a primit să se institue pe lângă fiecare episcopie preoți ambulanți, cari să poată fi trimiși acolo, unde ar fi trebuință de preot; s'au luat măsuri spre a se introduce uniforme pentru preoți, studenții în teologie și elevii seminarilor; s'a hotărât să se tipărească cărți religioase pentru popor (cea mai salutară dintre hotărâri) și să se studieze chestia rețipăririi cărților bisericești etc. Toate discuțiile s'au făcut în bună înțelegere și armonie. Și trebuia să se facă astfel ca o dovadă, că noul organ bisericesc e o instituție folositoare. Viitorul va decide, dacă e așa ori altfel.

Sf. Sinod al bisericii ortodoxe din Regat a fost convocat scurt înainte de sf. sărbători în sesiune extraordinară, ca să judece pe P. S. Sa părintele episcop Gerasim al Romanului. Dl ministru de culte S. Haret, — care a atacat pe P. S. Sa ep. Gerasim la senat cu arme nu tocmai loiale, iar P. S. Sa s'a apărat cu succes, — a făcut și actul de acuză la Sf. Sinod, pe motivul că, 1. P. S. Sa n'a pomenit în episcopia Romanului pe I. P. S. Sa mitropolitul Moldovei, care e șeful ierarhic bisericesc; 2. că s'a împotrivit unei instituții create printr'o lege de stat; 3. că n'a venit la trei ședințe consecutive ale sf. Sinod. Discutându-se cauza în Sf. Sinod, la stăruința ministrului de culte, ale cărui păreri se respectă cu multă supunere, s'a primit o *moțiune* de cuprinsul, că Sf. Sinod, consecvent votului său... cumcă în toate chestiile care sunt exclusiv de competența economică a *chiriarhilor consistorul superior bisericesc are caracter pur consultativ*, așteaptă cu bucurie sufletească revenirea în mijlocul său a P. S. Sale episcop. Romanului... Sf. Sinod, în vederea că legile omenești sunt în todeauna supuse la îmbunătățiri, crede că, dacă după aplicarea legii sinodale din 1909 și după ex. eriența făcută se va ivi nevoie de ceva schimbări, ele se vor cere la timp onoratului guvern». În a treia ședință a Sf. Sinod, la care a luat parte și P. S. Sa ep. Gerasim pentru a declara că rămâne consecvent convingerilor ce le are, I. P. S. Sa mitropolitul primit a făcut declarația «*că toate acele acte pe cari le-a făcut episcopul de Roman, le-a făcut împins de râvnă și dragoste către biserică*». Nu tot așa sunt și aceia, cari se folosesc de buna-i credință.

Aceștia și-au arătat răsbunarea lor pentru situațiunile pierdute. În aceeași ședință s'a mai primit o *moțiune*, prin care Sf. Sinod «pe de-oparte reprobă purtarea răsvrătită a P. S. S. ep. de Roman față de Sf. Sinod ca contrară canonului 34 apostolic, iar pe de altă parte invită pe P. S. ep. al Romanului D. D. Gerasim a se conforma canonului 14 al sinodului 1 și 2 din Constantinopol și a pomeni pe chiriarchul său la sfințele slujbe, întrucât sf. Sinod nu vede un motiv întemeiat pentru pretinsa P. S. Sale desbinare de chiriarchul său și de ceia-

lalți chiriarchi ai sfintei noastre bisericii». Hotărârea definitivă în acest conflict s'a amânat până după sf. sărbători, când se va întruni Sf. Sinod din nou. În prima moțiune a sf. Sinod vedem o apropiere de punctul de vedere al P. S. Sale ep. Gerasim, care însuși a făcut cu ocazia discutării legii în senat propunerea, ca Consistorul superior bis. să se considere numai de *un for consultativ*. Dar propunerea nu s'a primit atunci, iar acum Sf. Sinod o acceptă deși nu în toate consecvențele ei. Totuși credem, că prin aceasta s'a stabilit o platformă pentru pacificarea a conflictului, care nu este în măsură a ridica prestigiul bisericii. Poate pacea atât de trebuincioasă ar urma mai ușor, dacă politicianii ar sta la o parte și n'ar alimenta vrajba în interesul lor de partid.

*

† **Dr. Augustin Bunea.** Ne împlinim și noi o datorință de pietate, înregistrând trecerea la cele vecinice a învățatului canonic al bisericii surori: Dr. Augustin Bunea. Prin moartea lui prea timpurie, nu numai biserica soră, ci întreg neamul românesc a pierdut pe unul dintre cei mai aleși fii ai săi, care s'a distins prin bogăția științei și prin forța unui caracter superior. Ca Român, ca istoric bisericesc, ca fiu al bisericii sale, ca orator de forță rară, care știa prinde momentul ca să inspire încredere în puteri și să înalțe sufletele, distinsul răposat în Domnul s'a bucurat de stima tuturor Românilor. Chiar și ceice nu aveau la părerile ce le-a avut în domeniul istoriei noastre bisericești, i-au recunoscut și prețuit înaltele-i însușiri de om învățat. Drept recompensă a lucrărilor sale științifice, Academia română l-a ales de membru ordinar al ei, dar, durere, n'a avut fericirea să-i asculte discursul de recepțiune, pe care-l avea deja gata. De câtă stimă și admirație s'a bucurat în fața obștei românești, s'a văzut cu ocazia dureroasă a înmormântării sale, care a luat proporțiile unei manifestări de jale generală.

Dumnezeu să-l odihnească în lăcașurile drepților!

Înregistrăm la acest loc și publicațiile valoroase ale învățatului scriitor:

1. Mitropolitul Dr. Ioan Vancea de Buteasa, schiță biografică. Blaș, 1890, 20 fil.

2. Cestiuni din dreptul și istoria bisericeii române unite. Blaj, 1893.

3. Istoria scurtă a bis. rom. unite cu Roma, în șematismul arhidiecezei de Alba-Iulia și Făgăraș, pe a. 1900.

4. Episcopii P. Aron și Dionisie Novacovici, sau istoria Românilor transilvăneni dela 1751—1764.

5. Discursuri, Autonomia bisericească, Diverse.

6. Ierarhia Românilor din Ardeal și Ungaria.

7. Episcopul Ioan Inocențiu Klein.

8. Statistica Românilor din Transilvania în anul 1750.

9. Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Belgradului.

10. Mitropolitul Sava Brancovici.

*

Asociația preoțimei noastre. La articolul «*Pentru noi*» publicat de pâr. P. Morușca referitor la organizarea preoțimei noastre, am primit mai multe scrisori de aderență la idee, dar totuș prea puține în raport cu numărul preoților noștri. Ne place să credem, că sunt totuș mai mulți cei ce aderează la idea organizării și luând planul forme mai concrete vor grăbi să-i dea tot sprijinul, ca trup să se facă.

De-ocamdată publicăm părerile câtorva preoți din diferite părți ale mitropoliei noastre.

Părintele *Romul Popa* din Berliște ne trimite următorul «*echou din Bănat*»:

«Subscrisul om prea nepriceput, ca să aflu mijloace atât de puternice, prin cari să pot contribui cât de puțin la sanarea răului, ce bântue preste tot preoțimea, dar mai ales cea din Bănat.

Și ca să-mi dau părerea referitoare la organizarea preoțimii, concepută în «*Revista teologică*» Nr. 8 din a. 1909, ar trebui să repet tot ceea ce s'a zis acolo de frațele în Christos, părintele Morușca. Mi-ar rămâne numai să întregesc cu exemple și de acela, cari ne înfloară. Dar mă mărginesc numai a spune prin câteva cuvinte, că amânarea *organizării preoțimii* în timpuri atât de critice ca și cele de azi, însemnează îngroparea noastră de vii a turtora, buni și răi.

Groapa ni se sapă! Stăpânirea nu ne sprijinește, ba ne încătușează! Poporul nu

ne știe năcazul. Multe împrejurări ni-l fac tiran și disprețuitor. Confrații nu ne ajută: ce lucră unii, surpă ceialalți.

Toată răvna și dorința ni se cheltue fără folos. Mângăerea ni-e desperarea. Toate puterile ni se sleesc și n'aveam de unde primi altele noauă.

Iată dar trebuința unni izvor de apă înviorătoare, datătoare de viață: iată trebuința *organizării preoțimii!* Cu câtă proviziune, de câte feluri nu ne-am prevedea din care seminarul nu ne dă, și câtă însuflețire reciprocă nu ne-am inspira întru chemarea noastră sfântă!? Câți tovarăși nu-și vor uita, poate de ale lor și-și vor lua crucea însoțindu-ne chiar până pe «*Golgota*»?!

Foloase neprețuite poate aduce pentru noi organizarea noastră, a tuturor preoților, că unii printr'alții viețuim și unii printr'alții murim».

Părintele *Eug. Muntean* din Vărd (prot. Agnitei) își formulează părerile în următoarele:

»Ca preot consimt și mă atașez la cei cari văd necesitatea unei astfel de organizări, și pentru o mai grabnică reușită îmi iau voie a propune următoarele:

1. Să nu se lase lucrul baltă nici decum, ca alte multe porniri izvorite din sânul clerului nostru pe la conferențele noastre preoțești și la alte întruniri, ci să se scrie mereu și neîncetat în revista în care a apărut această propunere, adevă în «*Rev. Teologică*».

2. Să se lanseze preoțimei un «*Apel*» în scopul acesta, care să ajungă la mâna fiecăruia, căci foarte puțini preoți vor fi, cari să aibă abonată «*Rev. Teol.*»... Și altceva este, când va fi primit fiecare preot un apel, în care să se expună clar, precis, bazat și documentat obiectul... Puțini preoți ar fi, cred eu, cari să nu consimtă cu aceasta.

3. Să se dea loc în «*Rev. Teol.*» diferitelor propuneri și lămuriri în obiectul acesta (6 facem cu plăcere, căci de aceea am pornit mișcarea de organizare a preoțimii! «*N. R.*»).

Părintele *Zenovie Popovicu* din Satu-lung (prot. Brașovului) ne scrie:

«... Este prea adevărat, că numai strângându-ne rândurile vom putea pară lovi-

turile veninoase ce ne vin din toate părțile și vom putea dovedi tuturor, că suntem o corporațiune, carea sub toate împrejurările știe să-și apere demnitatea sa... E ceasul al 11-lea când trebuie să arătăm, că în secolul al XX-lea preoțimea mai mult ca ori când este conștie de sublima ei chemare, și că, dacă primește sarcinile și îndatoririle ce i-se pun, în acelaș timp așteaptă a i-se da și drepturile ce i-se cuvin în drepturile corporațiunii».

Părintele *Ioan Andrei* din Corueni (protop. Dejului) își dă părerea, că trebuie să se constituie un comitet organizator, care să trimită un apel tuturor preoților, pentru a-i angaja la planul organizării.

Vom da în unul din numerele mai apropiate lămuriri mai amănunțite despre felul cum concepem noi organizarea preoțimei. Se lucrează la pregătirea unui proiect de statute, care la timpul său va fi publicat și supus spre opinie preoților noștri. Până atunci primim cu mulțumită părerile ce ni-s'ar trimite în chestie.

Papa Piu X. a primit dela catolicii americani o petiție uriașă, care poartă un pătrar de milion de iscălituri și prin care se cere canonizarea întru sfânt alui *Christofor Columb*, descoperitorul Americii. Nu e primul caz, ca o persoană istorică să fie canonizată pe baza unei petiții. Și canonizarea *Fecioarei de Orleans* s'a făcut tot pe baza unei cereri a catolicilor din Franța. Despre cererea catolicilor americani, papa s'a exprimat cu mari rezerve, deoarece, precum se știe, mai întâi trebuie să decidă un colegiu, dacă viața persoanei care e a fi canonizată strălucește prin fapte vrednice de o asemenea onoare. Acest exa-

men canonic costă adeseori multe parale. O revistă germană pretinde a ști, că episcopul francez *Dupanloup* a plătit papei *Piu IX* la timpul său 300.000 de franci, ca să inițieze așezarea *Fecioarei de Orleans* între sfinții bisericii catolice apusene. *Cardinalul Coullie* a plătit lui *Leon XIII.* spre acelaș scop 160.000 franci. Afară de acestea a mai dat *princesa d'Estinac* 260.000 franci, *dieceza de Orleans* a dat în anul 1904 118.000 franci, iar *catolicii englezi* au colectat și ei 200.000 franci. Astfel se ridică cheltuielile, cari au fost necesare numai pentru a iniția procesul canonizării *Fecioarei de Orleans*, la suma considerabilă de 1.030.000 franci. Și când ne gândim, că canonizările se succed grabnic una după alta în timpul din urmă!..

Anunț bibliografic. Din «*Colecțiunea de predici*» a profesorilor *Dr. T. Tarnavski* și *Dr. E. Voiutski*, Ediția II, va apare peste scurt timp și tomul II. Acesta constă din 21 coale (peste 320 pg.) și cuprinde 62 predici, dela *Duminica II.* după *Rusalii* până la *Duminica XVI.* după *Rusalii*, adică câte 4 respective 5 predici pentru fiecare *Duminică*. Avizându-se despre aceasta toți cei interesați, se observă, că și acest tom se expediază numai plătindu-se prețul anticipativ. Prețul opului întreg (3 tomuri) este 18 cor. plus porto postal câte 30 fil. de fiecare tom (pentru *România* Lei 21 plus 90 bani de fiecare tom pentru porto postal) și se poate procura numai la editorul *Dr. Dimitrie Cioloca*, profesor de teologie în *Caransebeș*.

Recomandăm cu deosebită căldură această bogată și prețioasă colecțiune de predici.

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date și indigități tipiconale pe lunile Ianuarie și Februarie 1910.

1 Ianuarie: Tăierea împrejur și sfântul Marele *Vasilie*.

La *Vecernie* și la *Utrenie*: Toate ale praznicului, cum se găsesc și cum prescrie tipicul *Mineului* la ziua aceasta.

La *Liturgie*: *Apostolul* și *Evangelia* praznicului și cântările *Liturgiei Marelui Vasilie* cu «*De Tine se bucură*» s. c. I.

3 Ianuarie: *Duminica înaintea botezului*. glas 8, voscr. a 11-a.

La *Vecernie* și la *utrenie*: cântările *Octoihului* gl. 8 și ale zilei din *Mineiu*, cum prescrie tipicul *Octoihului* pentru *Duminicile stadiului său*.

La *Liturgie*: *Apostolul* și *Evangelia Duminicii înaintea Botezului* cu cântările *Liturgiei sft. Ioan Gură de aur*.

5 Ianuarie: Ajunul Botezului.

Utrenia, Ceasurile Domnești, Vecernia praznicului cu Liturgia Marelui Vasilie și sfințirea apei: Toate în ordinea cum se găsesc și se prescrie la 5 Ianuarie în Mineiu.

6 Ianuarie: Botezul Domnului.

Lithia, Sŭhoavna și celelalte ale Vecerniei, Utrenia praznicului, Liturgia sf. Ioan cu Apostolul, Evangelia, Irmosul și Priceastna praznicului, apoi sfințirea apei: Toate cum se prescrie la Mineiu.

7 Ianuarie: Sf. Ioan Botezătorul.

La Vecernie și la Utrenie: Toate cum se prescrie la Mineiu. Liturgia sf. Ioan, Apostolul și Evangelia zilei și Irmosul Botezului.

10 Ianuarie: Dumineca *după* Botez. glas I-ii, voscr. I-a.

La Vecernie și la Utrenie: cântările Octoihului și ale Mineiului.

La Liturgie: Apostolul și Evangelia Duminecii *după* Botez, Irmosul Botezului și cântările Liturgiei s-lui Ioan.

17 Ianuarie: Dumineca a 29-a după Rusalii, a Leproșilor, gl. 2, voscr. a 2-a.

La Vecernie și la Utrenie: Cântările Octoihului, gl. 2 și ale Mineiului.

Liturgia s-lui Ioan cu Apostolul și Evangelia acestei Dumineci ș. c. I.

24 Ianuarie: Dumineca a 32-a după Rosalii, a lui Zaheiu, gl. 3, voscr. a 3-a.

La Vecernie și la Utrenie: Cântările glasului din Octoih și ale Mineiului.

La Liturgie: Apostolul și Evangelia acestei Dumineci, ș. c. I.

30 Ianuarie: Sfinții, mari dascăli și ierarhi: Vasilie, Grigorie și Ioan.

La Vecernie și la Utrenie: Toate ale sărbătorii cum se găsesc la Mineiu.

Liturgia lui Ioan cu Apostolul și Evangelia sărbătorii ș. c. I.

31 Ianuarie: Dumineca a 17-a după Rusalii, a Hananienei, glas 4, voscr. a 4-a.

La Vecernie și la Utrenie: cântările Octoihului gl. 4 și ale Mineiului.

La Liturgie: Apostolul și Evangelia Duminecii a 17-a după Rosalii.

2 Februarie: Întâmpinarea Domnului.

La Vecernie și la Utrenie: Toate cântările și cetirile praznicului cum se găsesc la Mineiu.

La Liturgie: Apostolul, Evangelia, Irmosul și Priceastna, toate ale Praznicului.

7 Februarie: Dumineca Vameșului și a Fariseului, glas 5, voscr. a 5-a.

În Dumineca aceasta se face început stadiului Triodului.

La Vecernie și la Utrenie: cântările glasului din Octoih și ale Triodului, cum prescrie și tipicul Triodului în Dumineca aceasta.

Preste săptămână, la Vecernie și la Utrenie: cântările Octoihului și ale Mineiului.

La Liturgie: Apostolul și Evangelia acestei Dumineci cu cântările obicinuite.

14 Februarie: Dumineca Fiului rătăcit, glas 6, voscr. a 6-a.

La Vecernie și la Utrenie: Cântările Octoihului și ale Triodului.

La Utrenia acestei Dumineci se cântă și Polieleul împreună cu Psalmul 136: «La râul Babilonului», de asemenea cu acest Psalm se cântă Polieleul și în cele două Dumineci următoare, a lăsatului de carne și a lăsatului de brânză.

La Liturgie: Apostolul și Evangelia acestei Dumineci ș. c. I.

21 Februarie: Dumineca lăsatului de carne, glas 7, voscr. a 7-a.

La Vecernie și la Utrenie: cântările glasului din Octoih și ale Triodului cum se prescrie la Triod.

La liturgie Apostolul și Evanghelia Duminecii ș. c. I.

Preste săptămână: cântările cum se prescrie la Triod, iar în Sâmbăta lăsatului de carne, «*Sâmbăta morților*», facem pomenire tuturor celor adormiți, Părinți și frați.

În Sâmbăta aceasta, la Vecernie, la Utrenie și la Liturgie: Toate le efeptuim cum se găsesc și cum se prescrie la Triod.

28 Februarie: Dumineca lăsatului de brânză, glas 8, voscr. a 8-a.

La Vecernie și la Utrenie: cântările glasului din Octoih și ale Triodului, cum se prescrie la Triod.

La Liturgie: Apostolul și Evangelia Duminecii cu cântările obicinuite.

La Vecernia din Dumineca aceasta și din celelalte Dumineci ale postului, combinăm și Pavecernia cea mică cu «mătâniile» prescrie.

Cantor.